

Inspectie voor de Sanctietoepassing
Ministerie van Veiligheid en Justitie

PI Leeuwarden

Inspectierapport

Doorlichting

PI Leeuwarden

Inspectierapport

Doorlichting

Mei 2011

Inhoudsopgave

Voorwoord	6
Samenvatting	8
1 Inleiding	12
1.1 Aanleiding en doel	13
1.2 Reikwijdte van de doorlichting	13
1.3 Toetsingskader	14
1.4 Opzet	15
1.5 Objectbeschrijving	16
1.6 Recent onderzoek	17
1.7 Leeswijzer	17
2 Rechtspositie gedetineerden	18
2.1 Rechtmatige insluiting	19
2.2 Huisregels en introductie	20
2.3 Activiteitenprogramma	21
2.4 Accommodatie	23
2.5 Voeding en winkel	25
2.6 Maatschappelijk contact	27
2.7 Toegang tot zorg	29
2.8 Disciplinaire straffen en maatregelen	31
2.9 Klachtafhandeling	33
2.10 Conclusie	34
3 Omgang met gedetineerden	36
3.1 Screening	37
3.2 Bejegening	39
3.3 Rapportage en documentatie	41
3.4 Conclusie	43
4 Interne veiligheid	44
4.1 Preventie en beheersing van calamiteiten	45
4.2 Aggressiebeheersing	46
4.3 Drugsontmoediging	48
4.4 Conclusie	50
5 Maatschappijbeveiliging	52
5.1 Beveiligingsvoorzieningen en -toezicht	53
5.2 Toekenning verlof	56
5.3 Voorwaardelijke invrijheidstelling	58
5.4 Conclusie	59

6	Maatschappelijke reïntegratie	60
6.1	Vorbereiding nazorg	61
6.2	Reïntegratietrajecten	63
6.3	Conclusie	65
7	Organisatieaspecten	66
7.1	Personeelsmanagement	67
7.2	Communicatie	69
7.3	Integriteit	71
7.4	Evaluatie	72
7.5	Conclusie	73
8	Slotbeschouwing	74
	Bijlage 1 Oordeel	78
	Bijlage 2 Aanbevelingen	80
	Bijlage 3 Afkortingen	82
	Bijlage 4 Bronnen	84
	Bijlage 5 Inspectieprogramma	86
	Bijlage 6 Geografische ligging	90

Voorwoord

In maart 2011 heeft de Inspectie voor de Sanctietoepassing (ISt) een doorlichting uitgevoerd bij de PI Leeuwarden. Een eerdere doorlichting van deze inrichting, toen nog De Marwei geheten, leverde een kritisch inspectierapport op. De ISt kan nu constateren dat inmiddels veel vooruitgang geboekt is. Op de aspecten waarvoor de Inspectie in het bijzonder de aandacht vroeg – bejegening, personeelsmanagement, communicatie en integriteit – zijn veel verbeteringen tot stand gebracht. Het resultaat is dat de ISt nu tot een overwegend positief oordeel over het functioneren van deze inrichting komt.

W.F.G. Meurs
hoofdinspecteur

Samenvatting

De ISt heeft in maart 2011 PI Leeuwarden doorgelicht op basis van het toetsingskader voor het gevangeniswezen van augustus 2009. De ISt heeft PI Leeuwarden eerder in augustus 2006 doorgelicht. Daarop volgde een vervolgonderzoek in oktober 2008. Het inspectiebericht over het vervolgonderzoek heeft de toenmalige staatssecretaris van Justitie aangeboden aan de TK met de aankondiging van een verandertraject voor de inrichting. Het verandertraject richtte zich met name op bejegening, communicatie, integriteit en de aanspreek- en omgangscultuur in de inrichting. Afgemeten aan de vooruitgang op de verschillende criteria van de aspecten de rechtspositie van gedetineerden, de omgang met gedetineerden, de interne veiligheid, de maatschappijbeveiliging, de maatschappelijke reïntegratie en op de criteria organisatieaspecten is het verandertraject op vele punten succesvol gebleken.

Rechtspositie gedetineerden

Het algemene oordeel van de Inspectie op het aspect rechtspositie gedetineerden is positief. PI Leeuwarden laat op de criteria toegang tot zorg, disciplinaire straffen en maatregelen en klachtafhandeling eenzelfde goed niveau van uitvoering zien als in de doorlichting in augustus 2006. Op basis van die doorlichting deed de ISt een aantal aanbevelingen op het aspect rechtspositie: actuele huisregels in vreemde talen, aandacht voor het activiteitenprogramma en een aanbeveling voor het inmiddels niet meer ingezette meerpersoonscelgebruik. Een vertaling van de actuele huisregels is nu beschikbaar. Met het nieuwe dagprogramma per 4 april 2011 werkt de inrichting met een dagprogramma in overeenstemming met de geldende normen. Monitoring van de uitval van activiteiten ontbreekt en daardoor heeft PI Leeuwarden geen zicht op de toereikendheid van de uitvoering van het programma.

Omgang met gedetineerden

De omgang met gedetineerden voldoet merendeels aan de verwachtingen van de Inspectie. In vergelijking met het vervolgonderzoek in 2008 is er aanzienlijke vooruitgang geboekt. Nu is het mentoraat effectief operationeel. Zowel de praktijk van het screenen, als de wijze waarop medewerkers met gedetineerden omgaan en rapporteren is goed in orde.

De Inspectie vraagt aandacht voor het overzichtelijk houden van het gedetineerdendossier.

Interne veiligheid

PI Leeuwarden heeft de gerichtheid op interne veiligheid zoals de Ist die in 2006 al aantrof, vast weten te houden. De gedetineerden voelen zich veilig in PI Leeuwarden en zij zijn tevreden over de alertheid van het personeel. Incidenten worden inmiddels wel geregistreerd en geanalyseerd. De inrichting heeft een geoefende bedrijfshulpverleningsorganisatie (BHV) en een bedrijfsnoodplan, inclusief heldere en geoefende procedures voor de inzet van externe hulpverleningsdiensten. Met de nog in te voeren steekproefsgewijze urinecontroles kan de inrichting de resultaten beoordelen van haar drugsontmoedigingsmaatregelen.

Maatschappijbeveiliging

De Ist was in 2006 van mening dat de voorzieningen en procedures op het terrein van de veiligheid en de beveiliging voldoende aandacht kregen, van goede kwaliteit waren en goed werden onderhouden. Ook nu is de Inspectie op het aspect maatschappijbeveiliging overwegend positief over PI Leeuwarden. Zowel de statische als dynamische beveiligingsaspecten voldoen grotendeels. Het toekennen van v.i.-adviezen gebeurt tijdig en is goed onderbouwd. De start van de verlofaanvraag verdient verbetering.

Maatschappelijke reïntegratie

De Ist was in 2006 kritisch over de reïntegratieactiviteiten in PI Leeuwarden. De voorbereiding op de terugkeer in de maatschappij heeft zich sindsdien beduidend ontwikkeld. Wel heeft de Ist een gevarieerd beeld gekregen van de huidige maatschappelijke reïntegratie van gedetineerden in PI Leeuwarden. Hoewel TR nog niet aan alle gedetineerden wordt aangeboden die hiervoor in aanmerking komen, zijn er voldoende gedragsinterventies aanwezig en de TR-activiteiten vinden gestructureerd plaats. De mmd'ers stoppen duidelijk veel energie in het organiseren van de nazorg voor gedetineerden, maar met coördinatie op het geheel van reïntegratieactiviteiten door BSD, MMD en TR is hier nog winst te behalen.

Organisatieaspecten

Het inspectiebericht uit 2009 over het vervolgonderzoek in oktober 2008 in PI De Marwei kenschetste de organisatieaspecten personeelsmanagement, communicatie en integriteit als volgt. Training en opleiding zijn vooral ingezet op het functioneren van teams en te weinig op het individuele functioneren. Het MDO (voorheen gedetineerdenberaad) ontbeert nog een multidisciplinair karakter. Het elkaar niet aanspreken is een ernstig obstakel voor de ontwikkeling van een

integere en professionele cultuur.

Op basis van de doorlichting in maart 2011, bijna tweeënhalf jaar later, concludeert de ISt dat PI Leeuwarden op de criteria personeelsmanagement, communicatie en integriteit overwegend voldoet aan de normen en verwachtingen. Met opleidingen werkt de inrichting ook aan de individuele ontwikkeling van het personeel. De communicatie wordt algemeen ervaren als positief, open en duidelijk. Het MDO heeft nu daadwerkelijk een multidisciplinaire samenstelling. Integriteit en elkaar aanspreken vormen een speerpunt in het verandertraject. Coaching kan een meer structurele plaats krijgen in de personeelsontwikkeling en het MDO zal zich moeten richten op de volledigheid van de detentie- en reïntegratieplannen. De aandacht voor integriteit dient voortgezet te worden door het onderwerp periodiek terug te laten komen op de agenda van teamoverleggen. Het beleid van de “Gulden regels” moet nog tot uiting komen in gemeenschappelijke normen en waarden.

Hieronder staan de belangrijkste aanbevelingen. Zie bijlage 2 voor een overzicht van alle aanbevelingen.

Aanbevelingen

De ISt beveelt de PI het volgende aan:

- a. Toets de effectiviteit van het drugsontmoedigingsbeleid aan de hand van de resultaten van steekproefsgewijze urinecontroles.
- b. Leg een eenduidige werkwijze vast die regelt dat voor alle gedetineerden die in aanmerking komen voor algemeen verlof, tijdig een verlofschema wordt opgesteld.
- c. Leg de verschillende processen met betrekking tot gedetineerden naast elkaar en bezie hoe tot optimale samenwerking te komen.
- d. Bied ook gedetineerden met een straf korter dan vier maanden maar waarbij aansluitend een voorwaardelijke straf is opgelegd, een TR-traject aan.
- e. Zie toe op de volledige effectiviteit van de nieuwe overlegvormen als het Multidisciplinair overleg (MDO).

1

Inleiding

1.1 Aanleiding en doel

Aanleiding

De Inspectie voor de Sanctietoepassing (ISt) houdt toezicht op de sanctietoepassing in Nederland. Zij doet dit onder meer door penitentiaire inrichtingen met een zekere regelmaat op hun functioneren te beoordelen. PI Leeuwarden is een inrichting met een normaal beveiligingsniveau en met de bestemmingen huis van bewaring en gevangenis voor mannen. De ISt heeft PI Leeuwarden eerder doorgelicht in augustus 2006.

Doel

Het doel van de doorlichting is te bezien hoe het in PI Leeuwarden is gesteld met de rechtspositie van en de omgang met gedetineerden, de veiligheid, de reïntegratieactiviteiten en de daarmee samenhangende aspecten van organisatie. Aan de hand van haar oordeel doet de ISt verbetervoorstellen in de vorm van aanbevelingen.

1.2 Reikwijdte van de doorlichting

De doorlichting beperkt zich tot PI Leeuwarden. PI Leeuwarden is in de huidige organisatiestructuur van het gevangeniswezen een zelfstandige vestiging. Geen onderdeel van de doorlichting maken uit de nieuwe eenheden van PI Leeuwarden: de PI Administratief (PIA), het Penitentiair Trajectencentrum (PTC) en het Coördinatiebureau Terugdringen Recidive (CBTR).

PI Leeuwarden vormde voorheen onder de naam PI De Marwei met PI Grittenborgh het cluster PI Noord.

1.3 Toetsingskader

Voor de doorlichting van PI Leeuwarden heeft de ISt het standaardtoetsingskader voor het gevangeniswezen gebruikt. Dit toetsingskader is gebaseerd op (inter)nationale wet- en regelgeving.¹ Het toetsingskader omvat de aspecten:

- rechtspositie gedetineerden;
- omgang met gedetineerden;
- interne veiligheid;
- maatschappijbeveiliging;
- maatschappelijke reïntegratie;
- organisatie.

Deze aspecten geven, in samenhang, een goed beeld van de stand (en gang) van zaken in een penitentiaire inrichting.

Genoemde aspecten zijn opgedeeld in criteria. De ISt komt aan de hand van die criteria tot een oordeel op de drie dimensies uitvoering, beleid en de check op de uitvoering:

- Bij de dimensie uitvoering stelt de ISt vast in hoeverre de uitvoering voldoet.
- Bij de dimensie beleid beziet de ISt of in de inrichting ten aanzien van een te toetsen criterium (vastgelegd) beleid beschikbaar is dat voldoet aan geldende wet- en regelgeving.
- Bij de dimensie check op de uitvoering gaat de ISt na in hoeverre op handelningsniveau de juiste uitvoering van het beleid is zeker gesteld.

Deze indeling in beoordelingsdimensies wijkt enigszins van de indeling beleid-uitvoering-borging die de ISt tot nu toe in haar rapportages hanteerde. Met de nieuwe indeling wil de ISt tot uitdrukking brengen dat de uitvoeringspraktijk in haar oordeel voorop staat. Verder is het oorspronkelijk gehanteerde term ‘borging’ vervangen door check. Per criterium stelt de ISt vast of de juiste uitvoering van het betreffende proces is zekergesteld. De oorspronkelijk term borging omvatte ook in hoeverre de inrichting het beleid periodiek evalueert op effectiviteit en zo nodig bijstelt. De mate waarin dat gebeurt komt nu in meer algemene zin terug in de paragraaf ‘Evaluatie’ in hoofdstuk 7 Organisatieaspecten.

¹ Het betreft internationale verdragen, gedragsregels, wetgeving, maatregelen, ministeriële regelingen, circulaires en aanwijzingen die van toepassing zijn op de tenuitvoerlegging van detentie. Zie voor het volledige toetsingskader de website van de ISt (www.inspectiesanc-tietoepassing.nl), waar het als bijlage bij het inspectierapport is gevoegd.

De ISt geeft haar oordeel per criterium op de dimensies uitvoering, beleid en check op de uitvoering weer in de volgende vier waarderingen:

- *Voldoet niet aan de relevante normen en verwachtingen*
- *Voldoet in beperkte mate aan de relevante normen en verwachtingen*
- *Voldoet overwegend maar niet volledig aan de relevante normen en verwachtingen*
- *Voldoet aan de relevante normen en verwachtingen*

In bijlage 1 staan de oordelen op alle criteria bij elkaar.

1.4 Opzet

Methode

Bij een doorlichting verzamelt de ISt feitelijke gegevens door documentonderzoek, observaties in de inrichting en interviews met betrokkenen bij de inrichting. Het standaardtoetsingskader vormt het uitgangspunt van de doorlichting. Dit toetsingskader is uitgewerkt in een aantal gestructureerde vragen- en checklijsten. Op grond van vooraf door de inrichting verstrekte documentatie stelt de ISt eventueel aanvullende informatievragen op. De ISt zet alle verzamelde gegevens af tegen de criteria uit het toetsingskader en komt zo tot een oordeel over het beleid, de uitvoering en de borging (zie 1.3).

De doorlichting van PI Leeuwarden is uitgevoerd door vier inspecteurs in een periode van drie dagen.

Zie bijlage 5 voor het volledige inspectieprogramma van de doorlichting.

Tijdpad

Op 31 januari 2011 heeft de ISt de doorlichting aangekondigd. De doorlichting is op 15, 16 en 17 maart 2011 uitgevoerd. De vestigingsdirecteur heeft op 21 april 2011 de conceptversie van het inspectierapport voorgelegd gekregen voor wederhoor op de feitelijke bevindingen. De ISt heeft de wederhoorreactie op 12 mei 2011 ontvangen. Op 19 mei 2011 heeft de hoofdinspecteur het inspectierapport vastgesteld en aangeboden aan de staatssecretaris van Veiligheid en Justitie.

1.5 Objectbeschrijving

PI Leeuwarden (v/h De Marwei, in gebruik genomen in 1989) is een zelfstandige vestiging met in totaal 248 plaatsen voor mannen verdeeld over vijf verblijfsafdelingen: 96 plaatsen bestemming huis van bewaring (unit B en C), 140 plaatsen bestemming gevangenis (unit A en D) en 12 plaatsen Extra Zorg Voorziening (EZV, unit E). PI Leeuwarden past geen meerpersoonscelgebruik toe. Bij PI Leeuwarden werkt bijna 200 fte personeel.

PI Leeuwarden is een zogenoemde reguliere, goed beveiligde inrichting en is aangewezen als inrichting waar gedetineerden met een hoog vluchtrisico of maatschappelijk risico geplaatst kunnen worden.

Tabel 1. Capaciteit en bestemmingen PI Leeuwarden

Bestemming	Afdeling	Cellen	Plaatsen
Huis van bewaring	Unit B	48	48
	Unit C	48	48
Gevangenis	Unit A	70	70
	Unit D	70	70
EZV	Unit E	12	12
Totaal		248	248

PI Leeuwarden zit in de laatste fase van verbouwing en interne verhuizingen. De Medische Dienst (MD), het Bureau Selectie en Detentiefasering (BSD), de Bevolkingsadministratie (BVA) verhuizen naar het hart van de inrichting tussen de verblijfsafdelingen. Het stiltecentrum krijgt een plaats in het voorgebouw.

Over het verslagjaar 2010 verwacht PI Leeuwarden (incl. CBTR, PIA en PTC) geen tekort op de balans bij een budget van ongeveer € 17 mln. De landelijk gemiddelde prijs per dag voor een plaats in een penitentiaire inrichting is € 231 (TK, 2010-2011, 32500 VI, nr. 2).

PI Leeuwarden beschikt over een gebruiksvergunning (26 februari 2007).

PI Leeuwarden deed in 2010 twee piketmeldingen (geen terugkeer van algemeen verlof en onttrekking vanuit een GGZ-instelling).

1.6 Recent onderzoek

De ISt heeft PI Leeuwarden in augustus 2006 doorgelicht. Daarop volgde een vervolgonderzoek in oktober 2008. Het inspectiebericht over het vervolgonderzoek is met een uitgebreide brief aangeboden aan de TK. De toenmalige staatssecretaris van Justitie verwachtte dat de implementatie van het verandertraject eind 2010 voltooid zou zijn. Het verandertraject richtte zich met name op bejegening, communicatie, integriteit en de aanspreek- en omgangscultuur in de inrichting. PI Leeuwarden maakte deel uit van het brandveiligheidsonderzoek in oktober 2007 en in november 2010 door de inspectie VROM, IOOV, de AI en de ISt.

In juli 2008 bezocht de ISt PI Leeuwarden voor het themaonderzoek naar de aansluiting van de nazorg.

DJI heeft een externe security audit verricht in maart 2011.

In september 2010 vond een audit op de zorg van de medisch dienst plaats.

1.7 Leeswijzer

De navolgende hoofdstukken behandelen elk een aspect uit het toetsingskader. Elke paragraaf opent met de standaardomschrijving van het toegepaste criterium uit het toetsingskader. Hierop volgen de bevindingen, het oordeel en eventuele aanbevelingen. Elk hoofdstuk besluit met een conclusie over de bevindingen in PI Leeuwarden in vergelijking met de bevindingen in PI De Marwei in 2006 en 2008. Het laatste hoofdstuk geeft een slotbeschouwing over het geheel van bevindingen.

2

Rechtspositie gedetineerden

Dit hoofdstuk gaat aan de hand van een negental criteria uit het toetsingskader in op de vraag hoe het gesteld is met de rechtspositie van de gedetineerden in PI Leeuwarden. Elke paragraaf opent met een standaardtekst die kort de maatstaf beschrijft die de Inspectie hanteert. Daarna volgen haar bevindingen, oordeel en eventuele verbetervoorstellen in de vorm van aanbevelingen. Het hoofdstuk sluit af met een conclusie bij de vraag of de rechten van gedetineerden zijn gewaarborgd zoals die in (inter)nationale regelgeving zijn vastgelegd.

2.1 Rechtmatige insluiting

criterium

Gedetineerden dienen op basis van een rechtmatige titel te worden ingesloten. Het is daarom zaak dat een inrichting alle documenten rondom insluiting en identiteit goed controleert en vastlegt in het gedetineerdedossier. Daartoe heeft de sectordirecteur gevangeniswezen in oktober 2006 een flatteringsregeling bevolkingsadministratie vastgesteld die bij het insluitingsproces moet worden toegepast.

Bevindingen

Een gedetineerde komt bij het BAD (binnenkomstafdeling delinquenten) de inrichting binnen. De BAD-medewerkers leggen de biometrische gegevens van de gedetineerde volgens een standaardwerkwijze vast. Bij de invoering van de biometrieprocedure waren er regelmatig storingen aan de apparatuur, maar de laatste tijd werkt deze naar behoren. De BAD-medewerkers bergen volgens procedure de preciosa op naam gesteld op in een kluis. Het komt wel eens voor dat een gedetineerde aangeeft iets kwijt te zijn. De keren dat dit gebeurde betrof het een voorwerp dat niet was vermeld op de preciosalist (waar de gedetineerde voor had getekend).

De inrichting past de landelijk geldende flatteringsregeling voor de Bevolkingsadministratie (BVA) zichtbaar toe. Begin 2010 heeft DJI een audit verricht op de BVA met positieve bevindingen. Het resultaat van de audit is niet schriftelijk vastgelegd.

Voor zowel het BAD als de BVA zijn procesbeschrijvingen voor inkomsten aanwezig. Tevens is de werkwijze voor hanteren van de biometrie-apparatuur aanwezig en er is een procedurebeschrijving voor het innemen van preciosa aanwezig.

Insluiting

Uitvoering

Beleid

Check

Oordeel

Op het criterium rechtmatige insluiting voldoet in PI Leeuwarden zowel de uitvoering als het beleid en de check op de uitvoering aan de relevante normen en verwachtingen. Zowel de BAD- als de BVA-medewerkers leven de beschreven procedures voor inkomsten na en de inrichting voert de flatteringsregeling zichtbaar uit.

2.2 Huisregels en introductie

Criterium

Iedere gedetineerde moet bij binnenkomst in een inrichting zo veel mogelijk in een voor hem begrijpelijke taal op de hoogte worden gesteld van zijn rechten en plichten. Daarbij moet hem duidelijk gemaakt worden hoe hij zich kan beklagen. Om die reden is de directeur van een inrichting (wettelijk) verplicht om huisregels voor de inrichting vast te stellen. De inhoud en structuur van deze huisregels moet aansluiten bij het Model huisregels penitentiaire inrichtingen.² Daarnaast acht de Ist het van belang dat de medewerkers van de inrichting met iedere op een afdeling inkomende gedetineerde een intakegesprek houdt met onder andere uitleg over de interne gang van zaken.

Bevindingen

Met een binnenkomende gedetineerde voert een piw'er van de verblijfsafdeling op de dag van aankomst of uiterlijk de volgende dag een intakegesprek. Afhankelijk van of de gedetineerde al eerder in PI Leeuwarden heeft verbleven, is dit een langere of een kortere intake. Voor de introductie van binnenkomende gedetineerden op de afdeling maakt de inrichting gebruik van een informatiepakket. Dit pakket bevat onder meer informatie over de huisregels, regelingen rond bezoeken en een lijst met celinventaris.

De aanwezige huisregels (juli 2010) voldoen aan het model huisregels penitentiaire inrichtingen. De volledige huisregels zijn aanwezig op de teamkamers van de afdelingen en in de bibliotheek, een verkorte versie is op cel aanwezig. Tijdens de inspectie beschikte de bibliotheek nog over enigszins verouderde huisregels in andere talen (1999). Inmiddels zijn actuele vertalingen ook daar beschikbaar, evenals op de teamka-

² De minister van Justitie heeft het Model huisregels penitentiaire inrichtingen vastgesteld bij de invoering van de Pbw in 1998. Het model vormt de standaard voor de per inrichting door de directeur vast te stellen huisregels.

mers op de verblijfsafdelingen en op intranet.

De piw'er die de intake doet maakt een verslag hiervan in Tulp Selectie. Afdelingshoofden kunnen in dat systeem controleren of de intakegesprekken hebben plaatsgevonden. Het blijkt dat intakegesprekken vrijwel in alle gevallen plaatsvinden. Sinds enige tijd werkt PI Leeuwarden conform de landelijke procedure voor intake, screening en selectie (ISS). Voor de piw'er (mentor) betekent dit dat van nieuwe gedetineerden binnen tien dagen na aankomst een observatierapportage moet zijn ingevuld. Omdat dit een relatief nieuwe manier van werken is, moet hier door de afdelingshoofden soms nog actief op worden gestuurd.

Introductie

Uitvoering

Beleid

Check

Oordeel

Op het criterium huisregels en introductie voldoet de uitvoering in PI Leeuwarden overwegend. Vertalingen van de actuele huisregels ontbreken.

Het beleid voldoet overwegend. Een intakeprocedure in de vorm van een checklist is beschikbaar. Voor de check op de uitvoering geldt dat afdelingshoofden weliswaar kunnen controleren op het (tijdig) invullen van de betreffende rapportages, maar een procedure om deze controles structureel uit te voeren ontbreekt.

2.3 Activiteitenprogramma

Criterium

Gedetineerden hebben wettelijk recht op een aantal regimesactiviteiten, zoals dagelijks een uur luchten, minimaal tweemaal per week drie kwartier sport, wekelijks bibliotheekbezoek, onderwijs en recreatie (minimaal zes uur per week waarvan tenminste twee blokken van twee uur aaneengesloten). Gedetineerden in een regime van beperkte gemeenschap (o.a. regulier huis van bewaring) dienen wekelijks minimaal gedurende 43 uur activiteiten te krijgen aangeboden. Veroordeelden tot een gevangenisstraf met een regime van algehele gemeenschap hebben recht op een programma met een wekelijks verblijf van minstens 59 uur buiten de cel en met 45 uur activiteiten.

Bevindingen

De inrichting voert de in het dagprogramma opgenomen activiteiten over het algemeen conform planning uit. Voor sport geldt dat gedetineerden die dit willen in de gelegenheid zijn om (vrijwel) dagelijks te sporten. Bij weinig deelname vanuit de ene afdeling stelt de inrichting

de activiteit open voor gedetineerden van andere afdelingen. Er is zowel gelegenheid voor binnen- als voor buitensport. De recreatiemomenten bedragen zes uur per week, waarvan twee blokken van twee uren. Tijdens de recreatie kunnen gedetineerden onder meer koken, douchen of gebruik maken van het op de afdeling aanwezige biljart, het tafeltennisvoetbalspel of het tafeltennis.

Gedetineerden kunnen eenmaal per week een bezoek brengen aan de bibliotheek. Het komt voor dat de bibliotheekactiviteit als eerste uur in het dagprogramma is opgenomen. In die gevallen bezoeken maar weinig gedetineerden de bibliotheek. De Openbare Bibliotheek verzorgt de bibliotheek in PI Leeuwarden, waardoor er een snelle service is en er een ruime collectie (op aanvraag) beschikbaar is. De bibliotheek voorziet ook in een gratis cd-uitleen.

De bibliotheek voorziet in juridische informatie. De huisregels zijn aanwezig in het Nederlands, evenals vertaalde versies in het Frans, Arabisch, Turks, Spaans. Het Bajesboek en alle Pbw-artikelen waarnaar de huisregels verwijzen, zijn aanwezig. De bijlagen van de huisregels zijn niet aanwezig, wel op de afdelingen.

De arbeid van PI Leeuwarden bestaat uit een klussteam, een afdeling houtbewerking, een papierafdeling en een montageafdeling. In totaal neemt de arbeid zo'n 94 gedetineerden per dagdeel op. De wachttijd om na binnenkomst aan arbeid deel te nemen, bedraagt ongeveer een week. In de huisregels is opgenomen dat een gedetineerde de eerste twee dagen na aankomst tijdens het arbeidsblok ingesloten mag worden op cel. Wanneer er sprake is van personele onderbezetting bij de arbeid vraagt het hoofd arbeid aan de afdelingen om ondersteuning te leveren zodat arbeid doorgang kan vinden. Wanneer dit niet mogelijk is, worden gedetineerden ingesloten. Het arbeidsloon wordt in die gevallen wel doorbetaald. De inrichting compenseert het insluiten in sommige gevallen door het bieden van een extra luchtmoment of het verstrekken van gratis frisdrank of chips. Het arbeidsloon bedraagt bij normale prestatie € 0,76 per uur.

Het dagprogramma is beschikbaar op cel en op het publicatiebord op de afdeling. Het activiteitenprogramma bedraagt in PI Leeuwarden voor de gevangenisafdelingen in totaal 43 uur en 15 minuten per week. Het dagprogramma van meer dan 64 uur per week omvat in totaal 59 uur en 55 minuten verblijf buiten de cel. Voor de hvb-afdelingen geldt een activiteitenprogramma van in totaal 39 uur en 30 minuten per week. Per 4 april werkt de inrichting met een dagprogramma in overeenstemming met de geldende normen.

Gedetineerden zijn over het algemeen tevreden met het activiteitenprogramma dat PI Leeuwarden biedt, met name de gelegenheid om zelf te koken en de ruime mogelijkheden om te sporten. Voor gedetineerden die verblijven op de hvb-afdelingen geldt dit in mindere mate. Met name het programma in het weekend wordt als beperkt ervaren: “het weekend duurt te lang”, zo geven gedetineerden van die afdelingen aan.

Door het werken conform een nieuwe inroosteringswijze van het personeel (Optimale personeelsinzet, OPI) is er, bij uitval van een bepaalde activiteit, vaak geen ruimte in de personele planning om een alternatieve activiteit te bieden. Wellicht ontstaat met de invoering van het nieuwe dagprogramma en rooster per 4 april 2011 hiervoor meer ruimte doordat er ook in de avonduren activiteiten kunnen worden gepland.

Activiteiten

Uitvoering

Beleed

Check

Oordeel

De uitvoering in PI Leeuwarden op het criterium activiteitenprogramma voldoet overwegend. De inrichting compenseert uitval van activiteiten niet altijd. Als gevolg van een andere wijze van organiseren van de personele inzet (OPI) is de ruimte voor compensatie er wellicht ook niet altijd. Daarentegen biedt de inrichting sommige activiteiten in ruimere mate aan dan de norm voorschrijft.

Het beleid ten aanzien van het activiteitenprogramma voldoet per 4 april 2011.

De check op de uitvoering voldoet beperkt. Omdat een systeem voor het monitoren van de realisatie van activiteiten ontbreekt, is het lastig om exact na te gaan hoeveel activiteitenuren er uitvallen en al dan niet gecompenseerd worden.

Aanbevelingen

- Voorzie zoveel mogelijk in het aanbieden van alternatieve activiteiten wanneer een activiteit uitvalt of organiseer eventueel een compenserende activiteit op een later moment.
- Hanteer een methode of systeem waarmee de planning en realisatie van (onderdelen van) het activiteitenprogramma gevolgd kan worden en onderneem actie op basis van de bevindingen hieruit.

2.4 Accommodatie

Criterium

In ministeriële regelgeving staat gedetailleerd omschreven waaraan een cel, qua uitvoering, moet voldoen.

Het is van belang dat de inrichting vooral de ruimten waar gedetineerden verblijven goed onderhoudt en aan hen de mogelijkheid biedt hun kleding schoon te houden. Zij krijgen gelegenheid hun beddengoed regelmatig verschonen en minimaal twee keer per week te douchen. Het Model huisregels penitentiaire inrichtingen schrijft een aantal zaken dwingend voor die op hygiëne betrekking hebben.

Bevindingen

De reguliere eenpersoonscellen voldoen aan de geldende normen³. PI Leeuwarden beschikt daarnaast over twee cellen die geschikt gemaakt zijn voor invalide gedetineerden, met onder meer een toilet- en douchevoorziening.

Op alle cellen staat een koelkastje in verband met uitreiking van meerdere maaltijden tegelijk. De cellen zijn voldoende te ventileren, onder meer met een kantelraam. Een aantal gedetineerden klaagt over tocht omdat deze ramen niet goed zouden sluiten.

Het luchten vindt plaats in de open lucht. De luchtkooi bij de afzonderingscellen is voor een deel in de open lucht. Bij slecht weer kunnen gedetineerden tijdens het luchten schuilen.

Zowel de ruimtes op de leefafdelingen als ook de luchtplaats, bezoekszaal en fitness- en buitensportruimte maken een verzorgde en onderhouden indruk. De bezoekszaal is in januari nieuw opgeleverd; deze oogt fris en verzorgd. Aan de gedetineerenzijde is een drankautomaat. De bezoekszaal is opnieuw ingericht met plaatsing van het meubilaire in een zogenoemde slangopstelling.

Bij de douches van de sport ontbreken deuren omdat gedetineerden deze in het verleden blokkeerden. Een aantal gedetineerden geeft aan dit in verband met hun privacy vervelend te vinden.

De inrichting werkt conform de richtlijnen met betrekking tot hygiëne. De zorgstaf is in het algemeen tevreden over de technische hygiëne in de inrichting.

Gedetineerden hebben altijd de gelegenheid om na het sporten te douchen. Ook voorafgaand aan het bezoek is daar ruimte voor. De temperatuurregeling van de douches op de leefafdelingen functioneert niet naar behoren.

In de huisregels is een paragraaf opgenomen met betrekking tot persoonlijke verzorging. Daarnaast zijn er procedures met betrekking tot de schoonmaak van gemeenschappelijke ruimtes. Het Hygiëne

³ PI Leeuwarden past momenteel geen meerspersoonscelgebruik toe.

Centrum Nederland onderwerpt de hygiëne in de inrichting aan een periodieke controle.

Accommodatie

Uitvoering

Beleid

Check

Oordeel

De uitvoering in PI Leeuwarden op het criterium accommodatie voldoet overwegend. De ruimtes ogen overwegend goed onderhouden en schoon. Gedetineerden worden in voldoende mate in de gelegenheid gesteld zich te douchen, ook na sport en voorafgaand aan bezoek. Punt van aandacht is het achterstallig onderhoud aan de douches op de verblijfsafdelingen en de beperkte privacy tijdens het douchen bij de sport.

Het beleid voldoet aan de relevante normen en verwachtingen. In de huisregels is een paragraaf opgenomen met betrekking tot persoonlijke verzorging. Daarnaast zijn procedures beschreven met betrekking tot de (controle van) schoonmaak van gemeenschappelijke ruimtes.

Ook de check op de uitvoering voldoet aan de relevante normen en verwachtingen. Een extern bureau onderzoekt jaarlijks de algemene hygiëne in de inrichting. Het onderhoud van de douches staat op de bouw wensenlijst van de inrichting.

Aanbeveling

Voorzie de douchegelegenheid bij de sportzalen van enige privacyafscherming.

2.5 Voeding en winkel

Criterium

De artikelen 42 lid 2, en 44 lid 1 en 3 van de Pbw bepalen dat de inrichting bij de verstrekking van voeding aan gedetineerden rekening houdt met (medische) diëten en met de godsdienst en/of levensovertuiging van gedetineerden. De DJI heeft daarnaast een programma van eisen (pve) opgesteld dat op landelijke schaal bepaalt aan welke eisen de voeding dient te voldoen qua variëteit en voedingswaarde. Aangezien binnen het gevangeniswezen in meerderheid van de gevallen catering-bedrijven de voeding leveren, dienen zij te voldoen aan dit pve.⁴ Op grond van artikel 44 lid 5 Pbw dient de directeur van een inrichting zorg te dragen voor een winkelvoorziening. De wijze waarop dit plaatsvindt, varieert per inrichting.

⁴ Een enkele inrichting van het gevangeniswezen bereidt de voeding nog vers in eigen keuken.

Bevindingen

Voor de verstrekking van voeding maakt de inrichting gebruik van een cateraar. Bij de overgang naar een andere cateraar in de loop van 2010 waren in het begin relatief veel klachten over de voeding. Veel klachten betreffen de verstrekking van fruit en het feit dat de warme maaltijd geen vakverdeling heeft. De laatste periode nemen de klachten weer af. Wel geven gedetineerden en medewerkers aan dat gedetineerden soms een deel van de door de cateraar verstrekte voeding gebruiken om zelf een maaltijd te bereiden. Van de verstrekte maaltijden wordt veel weggegooid. Iedere afdeling beschikt over kookfaciliteiten, gedetineerden maken daar veelvuldig gebruik van. Op de gevangenisafdelingen kan iedere dag gebruik gemaakt worden van de keuken, op de hvb-afdelingen is dat tweemaal per week.

De verstrekking van brood vinden de gedetineerden aan de krappe kant (een half brood per twee dagen), maar een gedetineerde kan extra bijvragen.

Het is voor Joodse gedetineerden mogelijk koosjere voeding te krijgen, dit met toestemming van de geestelijke verzorging die eerst onderzoekt of de aanvrager daadwerkelijk Joods is. Voor halalvoeding geldt deze procedure niet. Deze kan een gedetineerde gewoon aanvragen.

Een medewerker van de facilitaire dienst controleert regelmatig de opslag van voeding op cel. Deze medewerker controleert de opslag van voeding op andere plaatsen zoals keuken of recreatiezaal, niet. Jaarlijks wordt gecontroleerd of de (verstrekking van) voeding aan HACCP-normen⁵ voldoet.

De prijzen van de producten uit de winkelvoorziening zijn min of meer vergelijkbaar met prijzen 'buiten'. Gedetineerden geven aan dat met name versproducten en zaken als deodorant duurder zijn dan verwacht mag worden. De directie en beveiliging van de inrichting hebben onlangs overlegd over de samenstelling van winkellijsten. De gedetineerdencommissie wordt voorafgaand aan zo'n overleg om input gevraagd.

Voeding

Uitvoering

Beleid

Check

Oordeel

Op het criterium voeding en winkel voldoet de uitvoering overwegend. De inrichting houdt rekening met religieuze of medische diëten. Voor gedetineerden die op een gevangenisafdeling verblijven, geldt dat zij vrijwel dagelijks van de keuken op de afdeling gebruik kunnen maken.

⁵ Hazard Analysis and Critical Control Points, is een risico-inventarisatie voor voedingsmiddelen.

Van de verstrekte maaltijden wordt veel weggegooid. Het aantal klachten over de voeding is beperkt.

Op het gebied van beleid voldoet PI Leeuwarden aan de relevante normen en verwachtingen. De normen waar de (bereiding van) voeding aan moet voldoen, zijn bekend. De catering is landelijk aanbesteed. De check op de uitvoering voldoet. De facilitaire dienst controleert regelmatig de opslag van voeding op cel. Daarnaast wordt jaarlijks gecontroleerd of de (verstrekking van) voeding aan HACCP-normen voldoet.

2.6 Maatschappelijk contact

criterium

(Inter)nationale regelgeving bepaalt dat gedetineerden bezoek mogen ontvangen en mogen telefoneren en corresponderen met verwanten, andere personen en vertegenwoordigers van externe instanties. In de Pbw is vastgelegd dat gedetineerden ten minste 1 uur per week bezoek mogen ontvangen en, in beginsel op eigen kosten, ten minste eenmaal per week minimaal 10 minuten een telefoongesprek mogen voeren. In het Model huisregels penitentiaire inrichtingen is vastgelegd dat gedetineerden recht hebben op consulaire bijstand. Ook dienen gedetineerden door middel van tijdschriften, kranten, radio en tv op de hoogte te kunnen blijven van de actualiteit in de vrije samenleving. Op basis van artikel 24 lid 4 van de European prison rules (EPR) verwacht de ISt dat de bezoektijden van een inrichting zodanig zijn dat schoolgaande kinderen van gedetineerden maandelijks op bezoek kunnen komen. Bovendien dient een inrichting ten minste vier keer per jaar, buiten het reguliere bezoek om, ouder-kinddagen te organiseren.

Bevindingen

Het activiteitenprogramma voorziet in de mogelijkheid om wekelijks bezoek te ontvangen. Voor de hvb-afdelingen is dit één uur per week, voor de gevangenisafdelingen tweemaal per week één uur. De bezoektijden zijn verschillend in de even en oneven weken.

De inrichting informeert de bezoeker voorafgaand aan het bezoek over de gang van zaken tijdens bezoek. Dit gebeurt op het moment dat de bezoeker telefonisch een afspraak maakt voor bezoek. Na de oplevering van het nieuwe interieur van de bezoekszaal kregen de bezoekers een korte nieuwsbrief over de slangopstelling en cameratoezicht. In de huisregels, ook in de verkorte versie, is informatie opgenomen met betrekking tot de gang van zaken rond het (aanvragen van) bezoek. De inrichting organiseert vier maal per jaar een ouder-kinddag en is

voornemens dit aantal uit te breiden. Om daarnaast tegemoet te komen aan de behoefte van gedetineerden om tijd met het gezin door te brengen is de directie voornemens één van de kamers voor Bezoek zonder toezicht (BZT) in te richten als familiekamer en dit op te nemen in de bezoekfaciliteiten. Er is mogelijkheid tot bezoek achter glas.

Als een gedetineerde buiten zijn schuld het bezoek mist, geeft de mentor dit door aan het afdelingshoofd. Deze zorgt dat de gemiste tijd later gecompenseerd wordt.

Het inrichtingspersoneel gaat respectvol om met bezoekers. Als bezoekers te laat zijn, mogen zij nog binnen tot 10 minuten voor het einde van de bezoektijd.

De gedetineerden zitten tijdens bezoek aan een lange balie met hun bezoek aan de overzijde (slang). De komst van de nieuwe opstelling lijkt bij te dragen aan een meer overzichtelijk verloop van het bezoek. Kinderen van bezoek kunnen gebruik maken van een in de bezoekzaal ingerichte speelhoek met televisie. De bezoekruimte, de BZT-ruimte en de spreekkamers zien er verzorgd uit.

In de huisregels is opgenomen hoe gedetineerden kunnen telefoneren. Na binnenkomst krijgt een gedetineerde uiterlijk de volgende dag de gelegenheid om te bellen (met uitzondering van gedetineerden die geplaatst zijn met beperkingen). Er is over het algemeen voldoende gelegenheid om te bellen. Er zijn voldoende telefoons. Gedetineerden ervaren de kosten van bellen als hoog. Een kaart kost € 5,-, daar kan zes keer tien minuten mee worden gebeld.

De inrichting stelt zich flexibel op ten aanzien van het bellen met relaties in het buitenland waar sprake is van tijdsverschil: daar is altijd overleg over mogelijk. Ook de contacten met de advocaat verlopen soepel. De gedetineerden mogen op de teamkamers gratis bellen met de advocaat.

Gedetineerden kunnen een tv invoeren of huren van de inrichting. Er is geen krant aanwezig op de afdeling. Dit wordt door een aantal gedetineerden als een gemis ervaren.

Contact

Uitvoering

Beleid

Check

Oordeel

De uitvoering op het criterium maatschappelijk contact voldoet en is over het algemeen goed te noemen. Personeel stelt zich ten aanzien van telefoneren en bezoek flexibel en ruimhartig op. Wel bestaat de wens onder gedetineerden om op de afdeling een krant te kunnen lezen. Het beleid voldoet aan de relevante normen en verwachtingen. De verschillende manieren waarop gedetineerden contacten met de buitenwereld kunnen onderhouden, zijn in de huisregels beschreven en voldoen aan datgene dat door wet- en regelgeving op dit punt bepaald is. De check op de uitvoering voldoet op dit criterium overwegend. Op de (wijze van) uitvoering van aspecten op het gebied van maatschappelijk contact vindt geen (zichtbare) structurele controle plaats. Wel stelt de inrichting een gedetineerde die buiten zijn schuld bezoek mist, in staat dit op een ander moment te compenseren. Suggesties van gedetineerden en personeel ten aanzien van verbeteringen worden in overweging genomen. Zo is onder meer het voornemen ontstaan om bezoekmogelijkheden voor gedetineerden met kinderen te verruimen.

Aanbeveling

Draag zorg voor aanwezigheid van één of meer dagbladen op de afdeling.

2.7 Toegang tot zorg

Criterium

Het begrip zorg omvat binnen de context van dit criterium geestelijke zorg, medische zorg (inclusief tandheelkundige zorg) en psychosociale zorg. In de inrichting dient voldoende geestelijke zorg beschikbaar te zijn die aansluit bij de godsdienst of levensovertuiging van de gedetineerden. Artikel 42 van de Pbw bepaalt dat de aan de inrichting verbonden arts regelmatig spreekuur houdt. Ook in acute situaties moet kunnen worden voorzien in noodzakelijke medische zorg. Op het terrein van de psychosociale zorg moeten er binnen de inrichting gekwalificeerde hulpverleners beschikbaar zijn die casuïstiek bespreken in het zogenaamde psychomedisch overleg (PMO).

Bevindingen

Aan de inrichting zijn een humanist, een pastor en een protestantse geestelijk verzorger verbonden. Eenmaal per week bezoekt een pandit de inrichting, evenals een imam, en een boeddhist eens per veertien dagen, een rabbijn op afroep. Ten tijde van de inspectie organiseerde de geestelijke verzorging

eenmaal per week een dienst. Inmiddels zijn er op zondag twee kerkdiensten en op vrijdag houdt de imam een gebedsdienst. In het huidige rooster is geen tijd vrijgemaakt voor individuele of groepsgesprekken, maar door een flexibele opstelling van zowel de geestelijk verzorgers als het afdelingspersoneel kunnen deze wel plaatsvinden. In sommige gevallen moet de gedetineerde daarvoor een andere activiteit, bijvoorbeeld sport, laten vervallen. In het nieuwe dagprogramma dat per 4 april 2011 ingaat, is geormerkte tijd voor het houden van groepsgesprekken.

De huidige accommodatie van de geestelijke verzorging voldoet. Op dit moment wordt de laatste hand gelegd aan de verbouwing van een nieuw stiltecentrum dat gepositioneerd is in het voorgebouw van de inrichting, nabij de bezoeksalen.

De landelijke behoeftepeiling met betrekking tot het aanbod geestelijk verzorgers heeft geleid tot vermindering van een derde van de formatie humanistische geestelijke verzorging. Momenteel is er in PI Leeuwarden meer behoefte aan bezoek van de imam dan geboden kan worden. Onderling is tussen de geestelijk verzorgers sprake van een soepele samenwerking.

De toegang tot (psycho)medische zorg is over het algemeen goed. Dit geldt ook voor de avonden en weekenden. De gedetineerde kan met een spreekbriefje verzoeken om een afspraak bij één van de zorgverleners. Is de kwestie dringend, dan ziet de medische dienst de gedetineerde nog dezelfde dag, anders de volgende (werk)dag. In het weekend kan een GGD-arts worden bereikt.

Indien de verpleegkundige vermoedt dat sprake is van een gedetineerde die het slachtoffer is van geweld, wordt dit gesignaleerd, zowel naar de afdeling als naar de deelnemers PMO.

Gedetineerden zijn over het algemeen tevreden over de tandartszorg. Voor acute gevallen wordt een beroep gedaan op een tandarts van buiten de inrichting.

Voor psychisch kwetsbare gedetineerden bestaat de mogelijkheid om (tijdelijk) intern op de Extra Zorgvoorziening (EZV) geplaatst te worden, nadat het PMO zich hierover heeft uitgesproken. De psychomedische zorgstaf is er van overtuigd dat kwetsbare gedetineerden vrijwel in alle gevallen tijdig worden gesignaleerd. In gevallen waarin het niet mogelijk is te wachten tot het eerstvolgende PMO, kunnen het afdelingshoofd en de zorgstaf sneller besluiten tot plaatsing.

In geval van plaatsing in afzondering ziet de arts de betreffende gedetineerde nog dezelfde dag. In het weekend is dat een GGD-arts. De verpleegkundige bezoekt op werkdagen de gedetineerden die in afzondering zijn geplaatst.

De huisregels beschrijven op welke manier(en) gedetineerden de zorgfunctionarissen in de inrichting kunnen bereiken. De processen van de medische dienst zijn beschreven en zijn actueel. De regeling voor spoedhulp is aanwezig en is bekend bij de medewerkers.

Voorjaar 2010 heeft een Quick scan psychomedische zorg plaatsgevonden en in zomer van 2010 nog audit op medische zorg. De aanbevelingen uit de quick scan zijn inmiddels opgevolgd. Het plan van aanpak naar aanleiding van de audit is in de maak. Naast de audits evalueert de zorgstaf regelmatig haar werkwijze en procedures in termen van de kwaliteit en effectiviteit daarvan.

Toegang zorg

Uitvoering

Beleid

Check

Oordeel

De uitvoering op het criterium toegang tot zorg voldoet overwegend.

Voor wat betreft de geestelijke verzorging is er behoefte aan meer imam-uren. De gedetineerden hebben in voldoende mate toegang tot de (psycho)medische zorgzorg.

Het beleid voldoet aan relevante normen en verwachtingen. In de huisregels is aangegeven welke zorgverlener op welke wijze bereikt kan worden. Aan de inrichting zijn geestelijk verzorgers verbonden van verschillende geloofs- en levensovertuigingen.

Ook is de check op de uitvoering voldoende geregeld. Voor het bepalen van het benodigde aanbod aan (verschillende) geestelijk verzorgers heeft onlangs een behoeftepeiling plaatsgevonden. De medische dienst evalueert regelmatig de eigen werkwijze en procedures en in september 2010 was er nog een audit op de medische zorg.

2.8 Disciplinaire straffen en maatregelen

Criterium

(Inter)nationale regelgeving omschrijft hoe de inrichting dient om te gaan met de toepassing van disciplinaire middelen en dwangmiddelen om de orde in de inrichting te handhaven. Zo zijn er in de Pbw en in het Model huisregels penitentiaire inrichtingen voorschriften opgenomen over de procedure en vormgeving van sancties, en over de wijze van afzondering van gedetineerden.

Bevindingen

Het opleggen van sancties is in PI Leeuwarden voorbehouden aan de directie en het hoofd veiligheid. Voorafgaand aan een sanctieoplegging vindt in het algemeen overleg plaats met het betreffende afdelingshoofd. Ook hoort de sanctieoplegger vooraf de betreffende gedetineer-

de. Indien de gedetineerde de Nederlandse taal onvoldoende machtig is, gaat de sanctieoplegger over op Engels of vraagt een medegedetineerde om te vertalen.

Gedetineerden die in afzondering zijn geplaatst, kunnen gedurende een uur per dag luchten. Daarnaast behoudt de gedetineerde het recht op bezoek en telefoneren.

Er is cameratoezicht op de afzonderingsafdeling mogelijk, echter niet op de luchtplaats. Een aanvraag hiervoor loopt nog.

Punt van aandacht bij de plaatsing in afzondering is het schema dat wordt gehanteerd voor de verstrekking van maaltijden (de verstrekking van alle drie de maaltijden vindt in het huidige dagprogramma in een tijdsbestek van 6,5 uur plaats). Omdat dit naar de mening van de directie niet wenselijk is, is voorzien in een noodoplossing. Per april zal de noodoplossing vervangen worden door een permanente oplossing. Met de invoering van het nieuwe dagprogramma zullen voor de verstrekking van maaltijden de reguliere tijden gelden zoals die ook voor de afdelingen gelden, worden aangehouden.

Het sanctiebeleid is vastgelegd (Disciplinair beleid PI Leeuwarden van 1 januari 2009). In de huisregels is opgenomen dat in geval van een rapport de sanctieoplegger altijd de gedetineerde hoort alvorens een sanctie toe te passen.

Een audit plaatsing (en verblijf) straf- en afzonderingscel incl. inbreng medische dienst (november 2010) heeft geleid tot een plan van aanpak strafcelverzorging (januari 2011) en m.i.v. van 4 april 2011 zal de postbezetting verbeterd worden.

Het huidige sanctiebeleid dateert van 1 januari 2009.

Discipline

Uitvoering

Beleid

Check

Oordeel

De uitvoering van het sanctiebeleid voldoet overwegend aan de normen en verwachtingen. De gedetineerden worden voorafgaand aan een sanctieoplegging gehoord en het toezicht op de afzonderingsafdeling is voldoende. De enige uitzondering daarop is dat er op dit moment nog geen cameratoezicht is op de luchtplaats bij de afzonderingsafdeling. Het beleid voldoet. Het sanctiebeleid is in 2009 vastgesteld. De check op de sanctietoepassing voldoet. De gedetineerden kunnen in beklag gaan tegen opgelegde straffen en maatregelen.

2.9 Klachtafhandeling

criterium

De Pbw biedt gedetineerden de mogelijkheid om in beklag te gaan tegen beslissingen van de directeur van de penitentiaire inrichting. Dit beklag moet dan worden ingediend bij de beklagcommissie van de aan de inrichting verbonden commissie van toezicht. Behoudens uitzonderingsgevallen moet deze commissie vervolgens binnen vier weken uitspraak doen.

Bevindingen

Via het mededelingenbord kunnen gedetineerden zien wanneer en hoe men met de maandcommissarissen kan spreken. Ten tijde van de inspectie is de procedure dat twee maandcommissarissen twee keer per maand op een vrijdagmiddag de inrichting bezoeken. Per 4 april 2011, als het nieuwe dagprogramma draait met ook een avondprogramma, bezoekt de maandcommissaris de inrichting op de eerste en derde dinsdagavond van de maand. Gedetineerden kunnen via een spreekbriefje een gesprek met de maandcommissaris aanvragen. Het is ook mogelijk zonder voorafgaand verzoek met de aanwezige maandcommissarissen te spreken. Een gesprek met de maandcommissarissen vindt plaats op de leefafdeling. Tussen de gesprekken met de gedetineerden door hebben de maandcommissarissen de tijd en gelegenheid zich informeel onder gedetineerden te begeven en zodoende de sfeer op de afdeling ook zelf te ervaren.

De zittingen van de beklagcommissie vinden eens per twee weken plaats. De commissie bestaat altijd uit drie leden, die niet tegelijkertijd maandcommissaris zijn. De commissie maakt van iedere zitting verslag op.

Zowel uit de overzichten van afhandelde beklagzaken als ook uit de mondelinge toelichting van betrokkenen blijkt dat merendeels sprake is van tijdige afdoening van een zaak. De commissie ontvangt het verweerschrift van de inrichting doorgaans een week voor de beklagzitting.

De huisregels beschrijven de regelingen omtrent beklag en beroep. Het jaarverslag van de commissie van toezicht over 2011 was tijdens de inspectie nog niet beschikbaar.

Beklag

Uitvoering

Beleid

Check

Oordeel

De uitvoering op het criterium klachtafhandeling voldoet overwegend. Gedetineerden zijn in de gelegenheid de maandcommissaris te spreken en/of een beklag in te dienen. De afhandeling van een klacht is veelal binnen een redelijke termijn gerealiseerd.

Het beleid voldoet. De huisregels beschrijven de regelingen omtrent beklag en beroep.

De check op de uitvoering voldoet overwegend. In geval van een gegrond verklaarde klacht evalueert de inrichting deze over het algemeen en beziet de gevolgen ervan. Verder neemt de directie regelmatig het overzicht van afgehandelde klachten door om inzicht te verkrijgen in de aard van de klachten. Bij deze toets neemt men niet de afhandeltermijn in ogenschouw.

2.10 Conclusie

De Ist constateert dat PI Leeuwarden op het aspect van rechtspositie van gedetineerden veelal voldoet aan de relevante normen en verwachtingen. Het algemene oordeel van de Inspectie is op dit aspect dan ook positief.

PI Leeuwarden laat op de criteria toegang tot zorg, disciplinaire straffen en maatregelen en klachtafhandeling eenzelfde goed niveau van uitvoering zien als in de doorlichting in augustus 2006. Op basis van die doorlichting deed de Ist een aantal aanbevelingen op het aspect rechtspositie: actuele huisregels in vreemde talen, aandacht voor het activiteitenprogramma en een aanbeveling voor het inmiddels niet meer ingezette meerpersoonscelgebruik. Een vertaling van de actuele huisregels is nu beschikbaar. Met het nieuwe dagprogramma per 4 april 2011 werkt de inrichting met een dagprogramma in overeenstemming met de geldende normen. Monitoring van de uitval van activiteiten ontbreekt en daardoor heeft PI Leeuwarden geen zicht op de toereikendheid van de uitvoering van het programma.

3

Omgang met gedetineerden

Dit hoofdstuk gaat aan de hand van een drietal criteria uit het toetsingskader in op de vraag hoe het gesteld is met de omgang met de gedetineerden in PI Leeuwarden. Elke paragraaf opent met een standaardtekst die kort de maatstaf beschrijft die de Inspectie hanteert. Daarna volgen haar bevindingen, oordeel en eventuele verbetervoorstellen in de vorm van aanbevelingen. Het hoofdstuk sluit af met een conclusie over de kwaliteit van de omgang met en de bejegening van de gedetineerden.

3.1 Screening

criterium

Zo snel mogelijk na binnenkomst dient de inrichting een gedetineerde te screenen op gezondheidsrisico's, het vereiste beveiligingsniveau, het risico voor medegedetineerden, zelfdestructief gedrag en de directe persoonlijke behoeften en zorgbehoeften. Er zijn, met uitzondering van screening vanwege een meerpersoonscelplaatsing, momenteel nog geen landelijk voorgeschreven procedures voor de screening van gedetineerden bij binnenkomst. De Ist verwacht van de inrichting ten minste dat zij bij insluiting relevante informatie signaleert en verifieert en dat zij spoedig na insluiting in een persoonlijk gesprek met de gedetineerde informeert naar zijn medisch/sociale omstandigheden en zorgbehoeften.

Bevindingen

Screening binnenkomst

Een medewerker van het Bureau Selectie en Detentiebegeleiding (BSD) vraagt voorafgaand aan binnenkomst informatie en bijzonderheden op over een gedetineerde, slaat deze op in een centraal dossier (gesticht-dossier) en geeft informatie door aan de verblijfsafdelingen. Meer specifieke informatie over het veiligheidsprofiel van de gedetineerde (vluchtgevaarlijk, TBS of levenslang) komt via de afdeling Bevolkingsadministratie (BVA) binnen. Maar ook in dat geval draagt het BSD er zorg voor dat deze informatie op de juiste plaats terecht komt. Na tien dagen wordt de nieuwe gedetineerde voor het eerst in het multidisciplinair overleg (MDO) besproken. Het is zaak dat het BSD op dat moment alle noodzakelijke informatie paraat heeft. Voor de werkwijze van de medewerkers BSD bestaan lokale op schrift gestelde werkprocedures. Medewerkers BSD verzamelen en verspreiden relevante informatie over gedetineerden conform deze procedures.

PI Leeuwarden heeft geen inkomstafdelingen. Op de verblijfsafdeling waar de gedetineerde geplaatst wordt, voert het executieve personeel

een intake-gesprek. Dit intake-gesprek heeft tot doel de gedetineerde wegwijs in de inrichting te maken, zoals beschreven staat in hoofdstuk 2.2. Maar ook is het mogelijk dat er nieuwe aandachtspunten uit dit gesprek naar voren komen die in het kader van de screening van belang zijn.

Via een checklijstje gaat de medewerker na of alle punten in het gesprek aan de orde zijn geweest. De medewerker voert vervolgens een verslag van dit gesprek in TULP-selectie in.

De afdelingshoofden houden wekelijks aan de hand van een lijst van nieuwe inkomsten bij of het executieve personeel ook daadwerkelijk de intakes heeft gedaan.

Sinds enige tijd werkt PI Leeuwarden conform de landelijke procedure voor intake, screening en selectie (ISS). Het BSD, het executief personeel en het PMO leveren daarin een bijdrage. De piw' er (mentor) moet van nieuwe gedetineerden binnen tien dagen na aankomst een observatie-rapportage invullen. Omdat dit een relatief nieuwe manier van werken is, moeten de afdelingshoofden hier soms nog actief op sturen. Van deze nieuwe werkwijze heeft nog geen evaluatie plaatsgevonden.

Medische screening

De verpleegkundige van de medische dienst screent de gedetineerde uiterlijk de eerste werkdag na binnenkomst. Zo nodig kan de medische dienst ervoor zorgen dat een gedetineerde in het weekend door een GGD-arts wordt gezien. Gedetineerden zijn tevreden over de medische screening.

De werkprocessen van de medische dienst, inclusief de medische screening, zijn beschreven en zijn actueel. Medewerkers werken conform deze processen. Het resultaat van de medische screening slaat de medische dienst op in het informatiesysteem MICROHIS. De arts controleert de bevindingen en tekent dan voor gezien.

Screening nazorggebieden

De medewerkers maatschappelijke dienstverlening (mmd'ers) behoren volgens het landelijke nazorgbeleid een gedetineerde binnen tien dagen na binnenkomst te screenen op de vier leefgebieden identiteit, inkomen (inclusief schulden), huisvesting, zorg (zie ook paragraaf 6.1 over nazorg).

De MMD vraagt daartoe informatie bij de gemeente van herkomst op en voert deze gegevens in het gestichtdossier in. Dat gebeurt in een tijdsbestek van enkele dagen na komst van een nieuwe gedetineerde. Vervolgens kan de MMD dan aan de slag met het feitelijke screenen. In 2010 lukte het de inrichting in 84% van de gevallen de screenings tijdig

uit te voeren. Gedetineerden zijn over het algemeen tevreden over hun contact met de mmd'ers en over het werk dat de MMD verricht. Voor sommige gedetineerden mag de voorlichting over wat de MMD voor hen kan doen nog verbeteren.

De mmd'ers volgen de landelijk afgesproken screeningsprocedure en deze is lokaal herschreven. Een paragraaf in de huisregels introduceert het werk van de MMD.

De MMD kan via het informatiesysteem DPAN nagaan in hoeverre het erin slaagt bij te blijven met screenings. De MMD moet soms kiezen in prioriteit leggen bij het screenen of bij het nazorg verlenen. Aan de hand van een planbord houdt men de tijdigheid van de screenings in de gaten.

Screening

Uitvoering

Beleid

Check

Oordeel

De uitvoering op het criterium screening voldoet. De verschillende disciplines hebben de screeningspraktijk op orde. Zij weten wat hen te doen staat en voeren dat ook goed uit. De informatie van de screenings wordt over het algemeen adequaat uitgewisseld. Het aantal screenings dat de MMD uitvoert ligt boven de norm.

Het beleid en de check op de uitvoering met betrekking tot screening voldoen. De disciplines die bij screening betrokken zijn, handelen conform het lokaal beschreven beleid. De verschillende disciplines houden in de gaten of de screenings ook daadwerkelijk worden gedaan.

3.2 Bejegening

Criterium

Respectvolle bejegening staat centraal bij dit criterium. De bejegening komt in belangrijke mate tot uitdrukking in de wijze waarop het (executieve) inrichtingspersoneel omgaat met gedetineerden. Impliciet betekent dit dat gedetineerden niet mogen worden gediscrimineerd. Voor gedetineerden is het van belang dat de medewerkers voor hen toegankelijk zijn en dat medewerkers alert reageren op (niet altijd expliciete) verzoeken daartoe.

De directie overlegt regelmatig met (een vertegenwoordiging van) de gedetineerden over de gang van zaken in de inrichting.

Bevindingen

Alle medewerkers die de Inspectie heeft gesproken, zien een positieve trend in de wijze waarop de inrichting met gedetineerden omgaat. De

landelijke training in motiverende bejegening, een onderdeel van het programma Modernisering Gevangeniswezen (MGW), heeft volgens hen daarin een grote bijdrage geleverd. Het motiverend bejegenen “leeft” ook inderdaad in deze inrichting. Executief personeel heeft er plezier in hun houding en gedrag naar gedetineerden steeds te verbeteren. Het personeel waardeert het dat het van elkaar kan leren. Het effect van de training heeft een positief effect op het klimaat op de afdelingen. Het executief personeel signaleert tijdig wat er op de afdeling onder gedetineerden leeft. Medewerkers lossen mogelijke problemen snel op en weten daarmee ook klachten van gedetineerden voor te zijn. Ook reageert het personeel snel en adequaat op een celoproep in de nacht. De gedetineerden zijn behoorlijk positief over de manier van omgang met hen. Volgens hen gaat het executieve personeel respectvol en goed met hen om. Zij zien geen grote onderlinge verschillen in de omgang met hen. Discriminatie komt niet voor.

Gedetineerden weten exact wie hun mentor en schaduwmentor is. De inrichting hanteert daarin een overzichtelijk systeem waarin de nummers van de cellen zijn gekoppeld aan een mentor. Dit systeem geeft gedetineerden rust en overzicht. Als duidelijk is dat er geen goede klik is tussen mentor en gedetineerde wijst de afdeling een andere mentor aan. Soms is het lastig voor het executieve personeel voldoende tijd te vinden om een mentorgesprek te voeren. Maar als het nodig is omdat er gerapporteerd moet worden, vinden medewerkers altijd wel een oplossing. Medewerkers hebben goede hoop na de invoering van het avondprogramma meer tijd voor het mentoraat te hebben. Op de EZV kunnen gedetineerden op een schoolbord aflezen wie voor die dag hun aanspreekpersoon is. Op die manier waarborgt de inrichting dat voor deze kwetsbare groep gedetineerden elke dag een personeelslid aanspreekbaar is.

De inrichting heeft een Gedetineerdencommissie die elke week bij elkaar komt en eenmaal per maand met de directie spreekt. Dat loopt volgens de gedetineerden prima.

De inrichting heeft geen op schrift gestelde uitgewerkte visie op bejegening. De directie hanteert de centrale visie van DJI als uitgangspunt voor goede bejegening. Deze visie maakt gewag van een respectvolle werkomgeving. De directie is in het kader van het programma MGW met het thema motiverende bejegening aan de slag gegaan. De directie stelt namelijk met elkaar vast welk gedrag hoort bij de uitgangspunten van goed bejegenen. De huisregels beschrijven wat een mentor voor gedetineerden doet.

De afdelingshoofden kunnen op vrij vanzelfsprekende wijze in de gaten houden hoe hun personeel met gedetineerden omgaat. De manier van omgang met gedetineerden komt op teamniveau regelmatig terug in werkoverleggen aan de hand van de teamontwikkelingsplannen en op individueel niveau in de functioneringsgesprekken. Twee coaches houden per afdeling bovendien in de gaten of medewerkers met gedetineerden omgaan zoals bedoeld wordt. Daarnaast zien afdelingshoofden dat collega's onderling elkaar zo nodig corrigeren en bijsturen. Afdelingshoofden kunnen uit de rapportages die mentoren opstellen, tenslotte ook opmaken hoe hun personeel met gedetineerden omgaat.

Bejegening

Uitvoering

Beleid

Check

Oordeel

De uitvoering en de check op de uitvoering op het criterium bejegening voldoen volledig. De inrichting gaat goed, respectvol en met zorg met haar gedetineerden om. Ook monitort het afdelingshoofd de wijze van omgang met gedetineerden. De coach heeft in elk team een bewakende rol in de uitvoering van een goede bejegening.

Het beleid voldoet overwegend. De inrichting is hard met het thema bejegening aan de slag gegaan en hanteert daarbij de kaders van DJI. Dit heeft nog niet geleid tot een lokaal uitgewerkte op schrift gestelde visie.

Aanbeveling

Leg op termijn een lokaal gedragen visie op bejegening op schrift vast.

3.3 Rapportage en documentatie

Criterium

De Ist verwacht dat de inrichting een procesbeschrijving met kwaliteitseisen heeft geformuleerd die vastlegt wie met welke frequentie waarover rapporteert, dat de inrichting informatie over het verblijf van een gedetineerde, zoals dagrapportages, registreert in TULP-selectie en dat de leiding van de inrichting de kwaliteit van rapportages bewaakt. Van iedere gedetineerde dient de inrichting tevens een penitentiair dossier aan te leggen met onder meer de volgende documentatie: een overzicht van insluitingsperiodes en inrichtingen van verblijf, selectie- en plaatsingsvoorstellen, registratiekaarten, overige bescheiden zoals uitslagen van urinecontroles, kopieën van strafrapporten e.d.

Bevindingen

De rapportages die de Inspectie heeft ingezien, zijn concreet en informatief. Wel is het zo dat het executieve personeel er niet elke dag

aan toe komt om te rapporteren. De periodieke rapportage is altijd wel op tijd gereed. De afdelingshoofden zijn van mening dat de kwaliteit van de rapportage die het executieve personeel opstelt, verbetert. Maar de kwaliteit kan nog beter en ook mag er regelmatig worden gerapporteerd, zo stellen zij.

Medewerkers die de rapportages van de leefafdelingen gebruiken, zijn behoorlijk tevreden. Zo vinden medewerkers BSD dat deze rapportages goed bruikbaar zijn voor het opstellen van hun advies. Ook de medewerkers TR vinden de rapportages sterk verbeterd, ze zijn volgens hen objectiever opgesteld en uitgebreider van inhoud. Ook de zorgstaf is tevreden over de rapportage die zij krijgen aangeleverd.

Het gedetineerdendossier bevat weliswaar complete en actuele informatie, maar dat is lastig snel vast te stellen doordat de inrichting verschillende rapportagesystemen naast elkaar hanteert. Het papieren gedetineerdendossier wordt wel steeds bijgehouden en geactualiseerd.

Hoewel er een procesbeschrijving voorhanden is die vastlegt welke functionaris over welke zaken rapporteert, kent niet ieder afdelingshoofd dit document. Niettemin wordt er wel in alle gevallen gehandeld conform de richtlijnen voor het opstellen van de rapportages.

De afdelingshoofden checken via TULP-selectie of de rapportage in orde is. Zij willen dat ook graag, omdat ze dan tegelijkertijd kunnen nagaan of wat gerapporteerd is ook overeenkomt met hun eigen waarneming op de afdeling. De afdelingshoofden merken dat positieve feedback over de rapportage de kwaliteit ten goede komt.

Op het moment dat een medewerker BSD niet tevreden is over een aangeleverde rapportage, speelt hij het document terug naar het afdelingshoofd. Het afdelingshoofd draagt er dan zorg voor dat het executieve personeel de rapportage corrigeert.

Rapportage

Uitvoering

Beleid

Check

Oordeel

De uitvoering op criterium rapportage en documentatie voldoet overwegend. De rapportage is goed in orde, maar het papieren gedetineerdendossier mag wel een slag ordentelijker ingericht worden. De check op de uitvoering van de rapportage voldoet volledig: de afdelingshoofden monitoren dit goed. Het beleid is voorhanden en voldoet ook.

Aanbeveling

Breng overzicht in de systematiek van gedetineerdendossiers.

3.4 Conclusie

De omgang met gedetineerden voldoet merendeels aan de verwachtingen van de Inspectie. In vergelijking met het vervolgonderzoek in 2008 is er aanzienlijke vooruitgang geboekt. Nu is het mentoraat effectief operationeel. Zowel de praktijk van het screenen, als de wijze waarop medewerkers met gedetineerden omgaan en rapporteren is goed in orde. De Inspectie vraagt aandacht voor het overzichtelijk houden van het gedetineerendossier.

4

Interne veiligheid

Dit hoofdstuk gaat aan de hand van een drietal criteria uit het toetsingskader in op de vraag hoe het gesteld is met de interne veiligheid in PI Leeuwarden. Elke paragraaf opent met een standaardtekst die kort de maatstaf beschrijft die de Inspectie hanteert. Daarna volgen haar bevindingen, oordeel en eventuele verbetervoorstellen in de vorm van aanbevelingen. Het hoofdstuk sluit af met een conclusie over de fysieke veiligheid van de gedetineerden en het inrichtingspersoneel.

4.1 Preventie en beheersing van calamiteiten

Criterium

Iedere inrichting dient te beschikken over systemen en procedures om de veiligheid van gedetineerden, medewerkers en bezoekers te waarborgen. Een belangrijk element daarvan is dat gedetineerden, op grond van artikel 52 lid 4 van de European Prison Rules (EPR), de mogelijkheid moeten hebben om dag en nacht in contact te komen met medewerkers van de inrichting.

De laatste jaren is het beleid van de DJI voor brandveiligheid en brandveiligheidsvoorzieningen aangescherpt. Expliciet is bepaald dat inrichtingen tenminste dienen te beschikken over een geldende gebruikersvergunning, een gekwalificeerde en geoefende bedrijfshulpverleningsorganisatie (BHV), een calamiteitenplan inclusief heldere en geoefende procedures voor de inzet van externe hulpverleningsdiensten.

Bevindingen

Alle cellen zijn voorzien van een rookmelder en een intercom. Alle gedetineerden hebben dus de mogelijkheid om dag en nacht in contact te komen met medewerkers van de inrichting.

De inrichting beschikt over een geldige gebruikersvergunning (26 februari 2007). Deze wordt aangepast nadat alle verbouwingen zijn afgerond.

De VROM- en overige inspecties inspecteerden PI Leeuwarden in november 2010 in het kader van het Brandveiligheidsonderzoek justitiële inrichtingen 2010. Zij concluderen dat het BHV- en brandveiligheidsbeleid goed is ingebed in de organisatie. Op enkele details na is de brandveiligheid van de inrichting bouw- en installatietechnisch op niveau. Nagenoeg alle vluchtroutes en brandhaspels zijn vrij van obstakels. In en bij de werkzalen staan nog wel eens een container of pallets niet op de juiste plaats.

De BHV-organisatie van PI Leeuwarden bestaat uit 115 BHV-opgeleide medewerkers. Dat zijn medewerkers uit de 24-uursdienst. Van die 115

medewerkers zijn er 45 BHV-ploegleider. Het oefenplan voldoet ruimschoots aan de normen. Met de brandweer wordt viermaal per jaar geoefend. Een oefening met de ambulancedienst is in de maak. Ook doet de inrichting zogenoemde table-top-oefeningen met een miniatuurmodel van de inrichting.

De BHV-coördinator evalueert de oefeningen en maakt een verslag. De Arbo Unie heeft het meest recente plan van aanpak Risico-Inventarisatie en –Evaluatie (RI&E) voor de BHV uit oktober 2010 getoetst en goedgekeurd. Ook heeft de Arbo Unie het plan van aanpak van de algemene RI&E uit 2008 getoetst en op een enkel onderdeel na goedgekeurd. De algemene RI&E zal na de afronding van de verbouwingen geactualiseerd moeten worden.

Van een veiligheidsincident maakt de medewerker of de leidinggevende die het aangaat, een registratie met een meldingsformulier voor de preventiemedewerker.

Bij de start van de eerste inspectiedag viel in een deel van Leeuwarden waarin ook PI Leeuwarden ligt, de stroom uit. Binnen enkele seconden trad het noodaggregaat in werking en konden de meest essentiële processen doorlopen.

PI Leeuwarden heeft een bedrijfsnoodplan dat alle calamiteiten en hoe te handelen beschrijft. Stroomuitval staat daarin nog niet beschreven.

Calamiteiten

Uitvoering

Beleid

Check

Oordeel

De uitvoering van PI Leeuwarden voldoet op het criterium preventie en beheersing van calamiteiten. Het beleid en de check op de uitvoering voldoen overwegend. Het bedrijfsnoodplan is niet helemaal volledig en er kan nauwlettender toezicht gehouden worden op het vrijhouden van brandhaspels en vluchtroutes in en bij de werkzalen.

4.2 Agressiebeheersing

Criterium

Een concentratie van mensen met verschillende achtergrond en uiteenlopende belangen, ingesloten in een inrichting met een strak programma en regels, kan eerder tot conflictsituaties leiden dan in de vrije samenleving. Om die reden geven de European prison rules in artikel 52 en verder aan dat er procedures moeten zijn die de veiligheid van personen in een inrichting verzekeren en het risico van geweld tot een minimum beperken. Risicovolle gedetineerden moeten daarbij worden geïdentificeerd en, afhankelijk van hun modaliteit, extra worden beschermd en/of beveiligd. In de planning-en-controlcyclus

van het gevangeniswezen is opgenomen dat het aantal geweldplegingen tussen gedetineerden en tegen personeel moet worden geregistreerd. De ISt beoordeelt onder meer de inrichtingspraktijk om geweld, bedreiging en intimidatie tussen gedetineerden te voorkomen en te beheersen. Ook beoordeelt de ISt of er in de inrichting voldoende (toe)zicht is op locaties in het gebouw die kwetsbaar zijn voor onderlinge agressie zoals trappenhuizen, recreatieruimten, telefoons en douches. De ministeriële Regeling geweldsinstructie penitentiaire inrichtingen en de Regeling mechanische middelen in penitentiaire inrichtingen regelen expliciet de toepassing van geweld en het aanbrengen van mechanische middelen om veiligheidsrisico's rond gedetineerden te beheersen. Deze regelgeving is samengebracht in het zogenaamde Handboek Intern bijstandsteam (IBT) van DJI. De ISt verwacht dat een inrichting beschikt over een goed geoutilleerd IBT dat binnen 30 minuten inzetbaar is en dat de medewerkers vaardig zijn in het praktisch penitentiair optreden (PPO).⁶

Bevindingen

Het personeel vindt over het algemeen de personeelsbezetting en het cameratoezicht voldoende als het gaat om het risico van agressie en geweld te beperken. Op de grote luchtplaatsen is diagonaal cameratoezicht en de piw'ers staan tijdens het luchten nagenoeg altijd diagonaal opgesteld. De gedetineerden zijn tevreden over de alertheid van het personeel. In de weinige gevallen van bijvoorbeeld stemverheffing treedt het personeel deëscalerend en gemoedelijk op. Zij smoren dreigende conflicten in de kiem en zoeken alle gebeurtenissen goed uit. De gedetineerden voelen zich veilig. Op de gevangenisafdeling D nog meer dan op de gevangenisafdeling A.

PI Leeuwarden beschikt over een integrale visie op interne veiligheid. De visie onderscheidt de veiligheid van medewerkers, justitiabelen en bezoekers. De visie maakt de veiligheidszorg een taak voor alle medewerkers. Het veiligheidsbeleid streeft naar een optimale balans tussen veiligheid, beveiliging en zorg. De medewerkers weten zich gesteund als zij hun eigen beslisruimte in redelijkheid en billijkheid invullen. Aan de hand van de visie kan de inrichting zelf haar veiligheidszorg toetsen. De inrichting heeft in de dienstinstructies vastgelegd hoe incidenten van verbale agressie, intimidatie en fysiek geweld geregistreerd en geanaly-

⁶ Het IBT is een groep speciaal opgeleide medewerkers van de PI. Het IBT wordt in staat geacht om met zo min mogelijk geweld en met behulp van een speciale (ME) uitrusting op te treden bij crises. PPO is vaardigheid in het handelen en/of nalaten door medewerkers bij (potentiële) geweldsincidenten met en tussen gedetineerden.

seerd moeten worden. Het jaarverslag 2010 vermeldt 19 onderlinge geweldsincidenten bij een norm van minder dan 25. Na geweldstoepassing evalueert een multidisciplinair team met psychiater en cvt-lid het incident op het volgen van de juiste procedures.

De inrichting beschikt over een operationele IBT-organisatie. De IBT-leden trainen samen met PI Veenhuizen, Hoogeveen en Ter Apel. IBT-inzet komt niet vaak voor. De oefening van het praktisch penitentiair optreden haalt het niet bij het streven. Het streven is eenmaal per maand oefening voor elke medewerker. Gestuurd wordt op drie oefenmomenten per jaar. Dat haalt ruim 75% van het personeel. De detentieondersteunende medewerkers erkennen wel het belang van oefening. De beveiligers en piw'ers oefenen elke maand tijdens de sport. Er is meer structuur in de oefening gekomen. Zo vindt oefening plaats in strafcelplaatsing en in het hanteren van boeien. De deelname van iedere medewerker aan de toets voor fitheid (FITKIT) scoorde afgelopen jaar ruim 80%. De medewerker en zijn leidinggevende ontvangen de uitslag van de FITKIT. De inrichting aggregereert de individuele resultaten nog niet tot een slagingspercentage op inrichtingsniveau.

Agressie-beheersing

Uitvoering

Beleid

Check

Oordeel

Op het criterium agressiebeheersing voldoen de uitvoering en het beleid van PI Leeuwarden. De visie op het voorkomen en beheersen van agressie en geweld maakt onderdeel uit van een integrale visie op interne veiligheid van PI Leeuwarden. De check op de uitvoering voldoet overwegend en kan verbeteren met een hogere deelname aan PPO door de detentieondersteunende medewerkers.

4.3 Drugsontmoediging

Criterium

De beschikbaarheid van drugs onder gedetineerden is in het gevangeniswezen vaak een probleem. Om die reden heeft DJI in 2008 het drugsontmoedigingsbeleid ingevoerd. De Ist gaat na in hoeverre dit beleid toepassing vindt.

Ook in de 'canon' over penitentiaire scherpste zijn voorschriften geformuleerd die van belang zijn voor het drugsontmoedigingsbeleid. Zo wordt verwacht dat inrichtingen wekelijks bij 5 procent van de populatie een urinecontrole afnemen. Ook celinspecties worden normatief benoemd. Dagelijks dienen alle cellen en verblijfsruimten op een afdeling gecontroleerd te worden; meer uitgebreide celcontroles

moeten eveneens regelmatig worden uitgevoerd. Een ander belangrijk voorschrift is dat gedetineerden na elk bezoek gefouilleerd moeten worden.

De ISt is, op basis van artikel 58 lid 8 van de European Prison Rules, van mening dat gedetineerden geïnformeerd dienen te worden, als hun cel is doorzocht. Uitgangspunt is verder dat ten minste twee inrichtingsfunctionarissen de celinspectie uitvoeren en dat zij aantekening maken van het resultaat van de inspectie.

Bevindingen

Urinecontroles (uc's) vinden plaats als nulmeting bij binnenkomst van de gedetineerde, na een positieve nulmeting, op indicatie en voor en na verlof. Ten behoeve van doorselectie naar een andere inrichting moet een gedetineerde driemaal negatief scoren op een uc. De gedetineerde krijgt de avond voor de uc een aanzeggingsformulier. De urineafname vindt onder toezicht op eigen cel plaats. PI Leeuwarden past geen steekproefsgewijze uc's toe.

Het uc-beleid van PI Leeuwarden staat beschreven in een procesbeschrijving. Op de gevangenisafdeling A komen de meeste positieve uc's voor. PI Leeuwarden is bezig het drugsontmoedigingsbeleid te verscherpen. Het heeft nog niet zijn vaste vorm gekregen. De huisregels verwijzen de gedetineerden naar de piw'ers voor informatie over het drugsontmoedigings- en sanctiebeleid. De huisregels vermelden de mogelijkheid van celinspectie, onderzoek aan kleding (fouilleren) of lichaam (visiteren) en dat de directeur de gedetineerde kan verplichten urine af te staan voor een onderzoek naar gebruik van drugs. De wijze van celinspectie en onderzoek aan kleding en lichaam is vastgelegd in de dienstinstructies.

Met ingang van 17 januari 2011 is de bezoekszaal in een nieuwe vormgeving in gebruik genomen. De bezoekszaal heeft een slangopstelling van het meubilair zodat de gedetineerden en bezoekers gescheiden blijven. Er is ook cameratoezicht met een beeldopslag van drie dagen. PI Leeuwarden informeert het bezoek over het drugsontmoedigingsbeleid telefonisch op het moment dat de bezoeker een bezoekspraak maakt. Regelmatig, eens per zes tot acht weken, zet PI Leeuwarden speurhonden in voor controle op drugsbezit. Het bezoek wordt daarover ter plekke geïnformeerd. Als men een gebruikershoeveelheid drugs aantreft, wordt het bezoek de toegang tot de inrichting ontzegd. Als de aangetroffen hoeveelheid de gebruikershoeveelheid overtreft, doet de inrichting aangifte bij de politie. Na het bezoek wordt een gedetineerde bij verdenking gefouilleerd of gevisiteerd. Als bij een gedetineerde

drugs worden aangetroffen, doet de inrichting altijd aangifte.

**Drugs-
ontmoediging**

Uitvoering

Beleid

Check

Oordeel

Op het criterium drugsontmoediging voldoen de uitvoering en de check op de uitvoering van PI Leeuwarden beperkt. Doorslaggevend in dit oordeel is dat PI Leeuwarden haar drugontmoedigingsbeleid niet kan monitoren door het ontbreken van steekproefsgewijze uc's. Het nog in ontwikkeling zijnde beleid voldoet overwegend.

Drugsontmoediging

Aanbeveling

Toets de effectiviteit van het drugsontmoedigingsbeleid aan de hand van de resultaten van steekproefsgewijze urinecontroles.

4.4 Conclusie

PI Leeuwarden heeft de gerichtheid op interne veiligheid zoals de ISt die in 2006 al aantrof, vast weten te houden. De gedetineerden voelen zich veilig in PI Leeuwarden en zij zijn tevreden over de alertheid van het personeel. Incidenten worden inmiddels wel geregistreerd en geanalyseerd. De inrichting heeft een geofende bedrijfshulpverleningsorganisatie (BHV) en een bedrijfsnoodplan, inclusief heldere en geofende procedures voor de inzet van externe hulpverleningsdiensten. Met de nog in te voeren steekproefsgewijze urinecontroles kan de inrichting de resultaten beoordelen van haar drugsontmoedigingsmaatregelen.

5 Maatschappijbeveiliging

Dit hoofdstuk gaat aan de hand van een drietal criteria uit het toetsingskader in op de vraag hoe het gesteld is met de maatschappijbeveiliging in PI Leeuwarden. Elke paragraaf opent met een standaardtekst die kort de maatstaf beschrijft die de Inspectie hanteert. Daarna volgen haar bevindingen, oordeel en eventuele verbetervoorstellen in de vorm van aanbevelingen. Het hoofdstuk sluit af met een conclusie over de maatschappijbeveiliging. Daarbij gaat het om afdoende verhindering dat een gedetineerde zich kan onttrekken aan de vrijheidsbeneming en om voldoende weging van maatschappelijke risico's bij het toekennen van vrijheden aan een gedetineerde.

5.1 Beveiligingsvoorzieningen en -toezicht

criterium

Het Nederlandse gevangeniswezen kent een aantal varianten van de daadwerkelijke vrijheidsbeneming waarvan de toepassing voor een groot deel afhankelijk is van het risico op ontvluchting. De twee uiterste varianten zijn de zeer gesloten extra beveiligde inrichting (EBI) en de open zeer beperkt beveiligde inrichting (ZBBI). De EBI biedt landelijk huisvesting aan gedetineerden met een extreem vlucht- en/of beheersrisico. De ZBBI huisvest veelal gedetineerden in de laatste fase van hun detentie. Zij kunnen vanuit de ZBBI onder bepaalde voorwaarden deelnemen aan het regulier maatschappelijk verkeer.

Vanwege een toenemend aantal ontvluchtingen heeft de sectordirecteur gevangeniswezen (SDGW) in 2006 expliciet beleid vastgesteld gericht op het in een inrichting vastleggen en consequent uitvoeren van handelingen en gedragingen ter voorkoming van ontvluchting.⁷ De Ist ontleent aan dit beleid haar toetsingscriteria, waarbij zij onderscheid maakt tussen dynamische en statische beveiligingsaspecten.

De Ist betreft bij haar beoordeling de resultaten van de in opdracht van de SDGW gemaakte externe security audit (ESA).⁸

Bevindingen

In de week voor de Ist-doorlichting vond de meest recente ESA plaats. Daarvoor was de ESA in oktober 2008. In april 2010 heeft DJI met PI Leeuwarden de voortgang van de uitvoering van aanbevelingen besproken. De conclusie was dat de inrichting de aanbevelingen

⁷ Rapportage 'taskforce penitentiaire scherpte', directie gevangeniswezen DJI, mei 2006, herzien in 2008.

⁸ Een externe security audit is een systematische doorlichting van de stand van de beveiligingsvoorzieningen van een inrichting.

voortvarend uitvoert. De Ist heeft een aantal kritische processen in ogenschouw genomen. Dat zijn het luchten, bezoek en celinspectie.

Dynamische beveiligingsaspecten

PI Leeuwarden heeft de beschikking over twee ruime luchtplaatsen. De cellen van gedetineerden kijken op deze luchtplaatsen uit. Aan de randen van de luchtplaatsen, onder de ramen van de cellen, stonden vroeger bosschages. Deze zijn enkele jaren geleden voor het overzicht weggehaald. Tijdens de inspectie was een van deze luchtplaatsen in verband met werkzaamheden buiten gebruik en werd in plaats hiervan het buitensportveld als luchtplaats gebruikt.

Voor het luchten wordt de luchtplaats gecontroleerd door een piw'er. Hierna arriveren de gedetineerden op de luchtplaats, samen met de tweede piw'er. In het weekend kan het gebeuren dat er 72 gedetineerden tegelijkertijd luchten. Als het er meer dan 36 zijn, is er een derde piw'er aanwezig op de luchtplaats. Tijdens de doorlichting heeft de Inspectie meerdere malen gezien dat de piw'ers gedurende het luchten kruislings stonden opgesteld. Voor het luchten telt een piw'er het aantal gedetineerden. Na het luchten gebeurt dit niet. De aanwezigheidscontrole krijgt vorm door insluiting na de lucht.

Tijdens bezoek vindt toezicht plaats door drie medewerkers, die allen via een eigen console gebruik kunnen maken van de acht aanwezige camera's.

Om persoonsverwisseling te voorkomen wordt biometrie-apparatuur gehanteerd voorafgaand aan en na afloop van het bezoek. Aan het einde van het bezoek verlaten eerst de gedetineerden de bezoekzaal. Als hun identiteit met behulp van de biometrie is vastgesteld, mogen de bezoekers de bezoekzaal verlaten. Bij storingen gaat het personeel over tot gebruik van de gedetineerdenpasjes. Het visiteren dan wel fouilleren van gedetineerden na bezoek gebeurt op basis van verdenking.

Piw'ers voeren dagelijks celinspecties uit. Piw'ers controleren alle cellen vluchtig, waarbij zij letten op bijvoorbeeld beschadigingen en de hygiëne. Registratie hiervan vindt plaats op de dagstaat. Ook inspecteert elke afdeling dagelijks één cel grondig. Deze grondige inspectie wordt apart geregistreerd. Hierbij worden eventueel opmerkingen gemaakt over beschadigingen, reinheid van de cel en een tekort of teveel aan bijvoorbeeld bestek.

Bij binnenkomst van een gedetineerde en als deze terugkomt van verlof, visiteert de medewerker BAD hem. Als een gedetineerde naar bijvoorbeeld de rechtbank is geweest of een andere locatie waar hij continu onder toezicht is geweest, dan gebeurt dit niet. De gedetineerde gaat

dan enkel door het detectiepoortje en wordt gefouilleerd.

Penitentiaire scherpste

De uitvoering van kritische processen dient regelmatig onderwerp te zijn in het werkoverleg. Formeel gezien zijn er in PI Leeuwarden drie teams van complexbeveiligers. Elk team heeft een teamleider. In de praktijk ziet hoofd Beveiliging deze drie teams als één team. Elke week vinden twee werkoverleggen plaats. Bij ieder teamoverleg zijn ongeveer 12 à 15 van de 60 complexbeveiligers aanwezig. Elke week heeft dus ongeveer de helft van de complexbeveiligers werkoverleg. In dit werkoverleg komt bijvoorbeeld ook penitentiaire scherpste aan bod.

Statische beveiligingsaspecten

Zoals aangegeven in paragraaf 4.1 was er op de eerste inspectiedag een stroomuitval in het deel van Leeuwarden waar ook PI Leeuwarden staat. Binnen enkele seconden startte het noodaggregaat om de essentiële voorzieningen door te laten gaan.

Voor personeel en gedetineerdenbezoek is er een aparte ingang. Zowel bezoekers als personeelsleden moeten bij binnenkomst in de inrichting piepvrij zijn. Tassen gaan door een bagagedoorlichtingsapparaat. De software van dit apparaat zorgt ervoor dat bij het personeel soms 'fopmeldingen' worden gedaan. De voorportier ziet op zijn scherm dan bijvoorbeeld een steekwapen of pistool, dat zogenaamd in de bagage van de werknemer zit. Op deze manier wordt de voorportier scherp gehouden.

Tijdens de stroomuitval werkte het controlepoortje bij binnenkomst wel, maar het bagagedoorlichtingsapparaat niet. Tassen werden op dat moment gecontroleerd door een complexbeveiligers.

Opvallend is dat PI Leeuwarden meldt dat er zelden storingen zijn met de biometrie. Dit gebeurt slechts zo'n drie keer per jaar, terwijl deze storingen in andere inrichtingen vaak een bron van ergernis blijken te zijn. Wel heeft de biometrieconsole bij het BAD soms wat moeite met opstarten.

Binnen de inrichting zijn op een aantal plaatsen camera's geplaatst. Op de arbeidszalen is geen cameratoezicht. Hier lopen om deze reden af en toe complexbeveiligers langs. Deze beveiligers kunnen zo nodig inspringen als er iets speelt rond veiligheid en gedetineerden.

De controle van statische beveiligingsvoorzieningen vindt deels plaats door het team beveiliging zelf. Er wordt dan bijvoorbeeld gecontroleerd of bepaalde kabels vastzitten. Hierover maakt de beveiligers dan een

rapport op dat hij aan zijn teamleider geeft. Hierna komt dit rapport bij het hoofd beveiliging terecht.

De omtrekbeveiliging en detectiedraden van PI Leeuwarden zijn in onderhoud. De camera's worden vervangen met het oog op scherper beeld van de buitencamera's op de beeldschermen bij de voorportier.

Beveiliging

Uitvoering

Beleid

Check

Oordeel

Op het criterium beveiligingsvoorzieningen en –toezicht voldoet de uitvoering overwegend. De statische beveiligingsaspecten werken naar tevredenheid. Ook de meeste dynamische beveiligingsaspecten worden correct uitgevoerd. Gedetineerden worden bij het verlaten van de luchtplaats niet geteld. De aanwezigheidscontrole vindt bij de daaropvolgende insluiting plaats.

Het beleid voldoet. Voor het uitvoeren van de beveiligingsprocessen bestaan procesbeschrijvingen.

De check op de uitvoering voldoet volledig. Dynamische beveiligingsaspecten worden besproken tijdens werkoverleggen. Controle van statische beveiligingsvoorzieningen gebeurt door het team beveiliging.

Aanbeveling

Tel bij het verlaten van de luchtplaats het aantal gedetineerden.

5.2 Toekenning verlot

Criterium

Internationale regelgeving bepaalt dat (veroordeelde) gedetineerden in de gelegenheid moeten zijn om, op basis van een verlofsysteem, met verlot te kunnen gaan. In het Nederlandse bestel is dit systeem uitgewerkt in de ministeriële Regeling voor het tijdelijk verlaten van de inrichting waarin, naast het begeleide verlot, drie vormen van ongegeleid verlot zijn uitgewerkt: het algemeen verlot dat in het laatste jaar van de gevangenisstraf de mogelijkheid biedt om de inrichting voor maximaal 60 uur te verlaten; het regimegebonden verlot dat met name is gekoppeld aan de regimes van beperkt en zeer beperkt beveiligde inrichtingen en het incidentele verlot dat in bijzondere gevallen aan een gedetineerde kan worden toegekend.

Uit een landelijk onderzoek naar de toepassing van het vrijhedenbeleid bleek dat de inrichtingen hun vrije beleidsruimte bij de toekenning van verlot zeer verschillend invullen, maar ook dat, in het geval van algemeen verlot, 94 procent van de gedetineerden volgens afspraak terugkeert. De IST laat de noodzaak van een nadere analyse van de verlofpraktijk van een inrichting afhangen van de mate waarin de

desbetreffende inrichting, qua onttrekkingen aan verlof, substantieel afwijkt van genoemd percentage.

Bevindingen

In 2010 zijn er 110 gedetineerden op verlof gegaan. Dit betrof 63 keer algemeen verlof en 47 keer incidenteel verlof. In 2010 hebben twee gedetineerden zich onttrokken tijdens algemeen verlof.

Het Bureau Selectie en Detentiebegeleiding (BSD) bereidt de bespreking van verlofaanvragen en detentiefaseringsvoorstellen in het multidisciplinair overleg (MDO) van de unit voor. Het hieraan voorafgaande proces tot de verlofaanvraag is nog niet goed geregeld. Gedetineerden geven aan dat het BSD het te druk heeft om het verlofschema met hen te bespreken.

De bespreking van de aanvraag zelf gebeurt wel op een inzichtelijke manier. Er zijn wekelijks vijf MDO's, voor elke afdeling één. Het afdelingshoofd zit het MDO voor. Aan het MDO nemen onder andere de medewerker BSD, mmd'er, begeleider Terugdringen Recidive (TR), medische dienst, werkmeester en enkele piw'ers deel. Aan de hand van de rapportages van de diverse deelnemers, bespreekt het MDO de verlofaanvraag. Volgens deelnemers loopt dit overleg vrij goed. De deelnemers bespreken het verlof van gedetineerden individueel. Hierbij zijn er inhoudelijke discussies, waarbij behalve de rapportages ook de inbreng van de piw'ers over het gedrag van de gedetineerden van belang is. Indien relevant wordt de mening van het OM en de politie ingebracht. Na bespreking in het MDO volgt een advies, dat naar de Vrijhedencommissie gaat. De vrijhedencommissie bestaat uit het hoofd van het BSD en de directeur en beslist uiteindelijk over de verlofaanvraag.

Het BSD houdt bij wie niet terugkeert van verlof. De vrijhedencommissie bespreekt deze gedetineerden.

Het BSD is momenteel bezig met het opstellen van een detentie- en reïntegratieplan voor elke gedetineerde. Hierin vermeldt de bsd'er de data van verlof, de faseringen en het beheersrisico. Hier gaat zeer veel tijd in zitten, waardoor medewerkers BSD een hoge werkdruk ervaren. Voor het toekennen van verlof moet het MDO dit plan volgen.

Toekenning verlof

Uitvoering

Beleid

Check

Oordeel

De uitvoering van de toekenning van verlof voldoet overwegend.

Hoewel het MDO de verlofaanvragen redelijk goed behandelt, is de handelwijze tot een verlofaanvraag te weinig gestructureerd. Vanwege het ontbreken van een heldere start van het proces voldoet het beleid beperkt.

De check voldoet overwegend. Als een gedetineerde niet terugkeert van

verlof, wordt dit besproken in de vrijhedencommissie. Op het proces van verlofaanvraag lijkt echter geen controle te zijn.

Aanbeveling

Leg een eenduidige werkwijze vast die regelt dat voor alle gedetineerden die in aanmerking komen voor algemeen verlof, tijdig een verlofschema wordt opgesteld.

5.3 Voorwaardelijke invrijheidstelling

Criterium

Op 1 juli 2008 is de Wet voorwaardelijke invrijheidstelling van kracht geworden. De voorwaardelijke invrijheidsstelling (v.i.) houdt in dat een gedetineerde na zijn invrijheidstelling een proeftijd heeft waarin hij zich moet houden aan bepaalde voorwaarden. Houdt hij zich niet aan de voorwaarden dan kan de v.i. worden herroepen. Naast het opleggen van voorwaarden is het ook mogelijk om tijdens de detentie de v.i. uit te stellen of geheel achterwege te laten. In zo'n geval vordert het OM het uitstel of het achterwege laten van de v.i. bij de rechter die over de vordering beslist. Bij dit besluit wordt het gedrag van de gedetineerde in detentie meegewogen: als iemand zich ernstig misdraagt in de inrichting, dan kan de invrijheidstelling worden uitgesteld. Het oogmerk van v.i. is een bijdrage leveren aan het verminderen van de recidive en daarmee aan het vergroten van de veiligheid in de samenleving. Voor DJI is de belangrijkste taak het uitbrengen van advies aan het OM over het opleggen van de bijzondere voorwaarden en eventueel over uitstel of achterwege laten van de v.i. Ook heeft DJI een taak in het signaleren van de datum waarop een gedetineerde in aanmerking komt voor v.i. De Ist beoordeelt de toepassing van de v.i.-regelgeving door de inrichting

Bevindingen

Op het moment dat een gedetineerde in aanmerking komt voor v.i., krijgt het Bureau Selectiefunctionarissen (BSF) een geautomatiseerd bericht van het CJIB. Het BSF stuurt vervolgens via Tulp een verzoek tot rapportage naar de inrichting waar de gedetineerde verblijft. De inrichting heeft op dat moment zes weken om het advies via het BSF aan te leveren bij de Centrale Voorziening voorwaardelijke invrijheidsstelling (CVvi).

Het aantal v.i.-adviezen dat PI Leeuwarden jaarlijks geeft, is klein. Er zijn ongeveer vijf à zeven dossiers aanwezig. Het BSD maakt het v.i.-advies op aan de hand van de rapportages van de diverse disciplines. Deze

rapportages zijn beschikbaar in verschillende systemen, zoals papieren dossiers en meerdere digitale systemen. Dit lijkt de overzichtelijkheid niet ten goede te komen. In hoofdstuk 3 is dit gebrek aan overzichtelijkheid van rapportagesystemen ook besproken.

Als het v.i.-advies is opgesteld, gaat het voor bespreking naar het MDO. Vervolgens stelt de vrijhedencommissie het advies vast. De gegeven adviezen lijken goed onderbouwd.

Het advies gaat vervolgens naar het BSF. Na toetsing door het BSF, gaat het advies naar de CVvi.

In de huisregels van PI Leeuwarden is een blad ingevoegd, waarop het v.i.-proces is beschreven. Gedetineerden die de Inspectie heeft gesproken, weten echter niet hoe de voorwaardelijke invrijheidstelling in zijn werk gaat. Het v.i.-proces is beschreven in een handleiding v.i.

VI

Uitvoering

Beleid

Check

Oordeel

Op het criterium voorwaardelijke invrijheidstelling voldoet de uitvoering overwegend. De adviezen die de Inspectie heeft gezien, waren voldoende onderbouwd en tijdig uitgebracht. De bekendheid van v.i. bij gedetineerden verdient echter verbetering.

Het beleid en de check op de uitvoering voldoen.

5.4 Conclusie

De Ist was in 2006 van mening dat de voorzieningen en procedures op het terrein van de veiligheid en de beveiliging voldoende aandacht kregen, van goede kwaliteit waren en goed werden onderhouden. Ook nu is de Inspectie op het aspect maatschappijbeveiliging overwegend positief over PI Leeuwarden. Zowel de statische als dynamische beveiligingsaspecten voldoen grotendeels. Het toekennen van v.i.-adviezen gebeurt tijdig en is goed onderbouwd.

De start van de verlofaanvraag verdient verbetering. Ten opzichte van 2006 is de kwaliteit van het MDO verbeterd. De stappen die vóór de MDO-bespreking van de verlofaanvraag plaatsvinden zijn echter niet helder.

6

Maatschappelijke reïntegratie

Dit hoofdstuk gaat aan de hand van een tweetal criteria uit het toetsingskader in op de vraag hoe het gesteld is met de maatschappelijke reïntegratieactiviteiten in PI Leeuwarden. Elke paragraaf opent met een standaardtekst die kort de maatstaf beschrijft die de Inspectie hanteert. Daarna volgen haar bevindingen, oordeel en eventuele verbetervoorstellen in de vorm van aanbevelingen. Het hoofdstuk sluit af met een conclusie in welke mate de inrichting de gedetineerden voorbereidt op hun terugkeer in de vrije samenleving en in welke mate zij inspanning levert om het risico van recidive te verminderen.

6.1 Voorbereiding nazorg

criterium

Artikel 107 lid 4 van de European Prison Rules wijst op het belang van nauwe samenwerking met instanties in de vrije samenleving om gedetineerden voor te bereiden op hun terugkeer. Om hieraan vorm te geven is enige jaren geleden in het Nederlandse gevangeniswezen de functie van medewerker maatschappelijke dienstverlening (mmd'er) geïntroduceerd. De mmd'er moet een coördinerende brugfunctie vervullen tussen de ingesloten gedetineerde en maatschappelijke instanties waar de gedetineerde, na afloop van zijn detentie, veelal van afhankelijk is. Op grond van hun functiebeschrijving dienen de mmd'ers gedetineerden bij binnenkomst in een inrichting binnen tien dagen te screenen op vier aandachtsgebieden: identiteitsbewijs, inkomen, onderdak en zorg. Daarnaast dienen zij gemeenten te informeren over en te betrekken bij het oplossen van eventuele knelpunten op genoemde gebieden. Een en ander is uitgewerkt in de instructie 'Werkprocessen mmd' van de DJI.

Bevindingen

Zoals reeds besproken in paragraaf 3.1 dienen de mmd'ers alle gedetineerden te screenen bij binnenkomst in de inrichting. In 2010 lukte dit voor 84% van de gedetineerden. Door de aanwezigheid van arrestanten en de hoge doorstroom van gedetineerden in met name het hvb ervaren mmd'ers een hoge werkdruk. Executieve medewerkers hebben het idee dat de afdeling MMD overbelast is.

Alle informatie over een gedetineerde komt in het gestichtsdossier. De inrichting stuurt na binnenkomst van de gedetineerde in de inrichting een bericht aan de gemeente waar de gedetineerde vandaan komt. De gemeente levert vervolgens informatie aan over de aandachtsgebieden werk & inkomen, huisvesting, het bezit van een identiteitsbewijs en

contact met zorgvoorzieningen. Deze informatie wordt toegevoegd aan het gestichtsdossier.

De mmd'ers regelen tijdens de detentie dat de aandachtgebieden bij de gedetineerden op orde zijn. Zij richten zich hierbij vooral op langgestraften en preventief gedetineerden. De focus van de mmd'ers in PI Leeuwarden ligt op het regelen van een identiteitskaart en het regelen van huisvesting. PI Leeuwarden heeft wat betreft dit laatste onderwerp goede ervaringen met de organisatie Zienn. Deze organisatie ondersteunt voor Friesland, Groningen en Drenthe thuis- en daklozen. Voor het regelen van werk heeft de MMD contact met vier leerwerkbedrijven. Deze bedrijven komen wel eens de inrichting in om een intake met gedetineerden te doen. De MMD heeft een uitgebreid netwerk van contactpersonen zowel bij bedrijven als bij gemeenten tot haar beschikking. Ook werken de mmd'ers samen met het UWV.

Mmd'ers regelen ook de zorgtoegang na detentie voor gedetineerden. De GGZ-instellingen komen hiertoe op verzoek van de mmd'er naar de inrichting. Het is niet bekend hoeveel gedetineerden na detentie bij de GGZ terecht komen.

Acht weken voor de ontslagdatum moet de inrichting een overdrachtsdocument sturen naar de gemeente van herkomst van een gedetineerde. Op dat moment is 92% van de gedetineerden een identiteitsbewijs geregeld, voor 91% een inkomen, voor 96% huisvesting en voor 14% is een zorgaanbod geregeld.

Hoewel de mmd'ers actief bezig zijn met het organiseren van nazorg, is de moeite die zij hierin stoppen niet inzichtelijk en lijkt deze beperkt gestructureerd. Gedetineerden zijn van mening dat de begeleiding van gedetineerden die bijna vrij zijn door de mmd'ers beter moet kunnen. Tijdens het vorige bezoek constateerde de Inspectie, dat de mmd'ers onvoldoende deelnamen in de interne overlegstructuur die gericht is op het vormen van een plan voor gedetineerden. Doordat mmd'ers tegenwoordig deelnemen aan het MDO, is dit geen probleem meer. Wel stelt de Inspectie vast dat het BSD, MMD en TR onvoldoende lijken samen te werken. Het samenbrengen van het BSD, de MMD en TR in afdeling Gedetineerdenzaken zal daar mogelijk een positieve verandering in betekenen.

Nazorg

Uitvoering

Beleid

Check

Oordeel

Op het criterium voorbereiding nazorg voldoen de uitvoering en de check daarop beperkt. Het is de Ist duidelijk dat de mmd'ers de relevante aandachtsgebieden aanpakken. De samenwerking tussen BSD, MMD en TR is momenteel echter nog onvoldoende. Het beleid voldoet, er zijn lokale werkprocessen aanwezig.

Aanbeveling

Leg de verschillende processen met betrekking tot gedetineerdzaken naast elkaar en bezie hoe tot optimale samenwerking te komen.

6.2 Reïntegratietrajecten

Criterium

Artikel 2, lid 2 van de Penitentiaire beginselenwet formuleert de reïntegratiedoelstelling van het Nederlandse gevangeniswezen: de tenuitvoerlegging van de straf dient zo veel mogelijk dienstbaar te worden gemaakt aan de terugkeer in de samenleving. Dat kan op verschillende manieren gebeuren. In het huidige beleid ligt het accent op een methodiek om gedetineerden die daartoe gemotiveerd of te motiveren zijn, aan trainingen te onderwerpen die hun vaardigheden vergroten. Vervolgens is het beleid erop gericht zowel in de inrichting als bij relevante instanties aansluiting te bewerkstelligen met maatschappelijke vervolgvorzieningen.

Bevindingen

In het themarapport Samenwerkingsmodel Terugdringen Recidive (TR) oordeelt de Ist dat het TR-proces complex georganiseerd is. Het verloopt over teveel schijven, en kent daardoor vertragingen. Deze situatie herkent de Inspectie ook in PI Leeuwarden, hoewel een aantal zaken sindsdien is veranderd. Zo zijn de trajectbegeleiders van de regio naar de vestiging geplaatst, waardoor zij meer contact hebben met de inrichting. De daadwerkelijke werkwijze verandert hierdoor echter nauwelijks.

In PI Leeuwarden starten trajectbegeleiders het TR-traject voor die gedetineerden waarvan de strafduur langer dan vier maanden bedraagt. De trajectbegeleiders geven aan dat het overgrote gedeelte van deze gedetineerde een TR-plan krijgt. Trajectbegeleiders benaderen niet de gedetineerden met een straf korter dan vier maanden maar waarbij aansluitend een voorwaardelijke straf is opgelegd. Als een gedetineerde in aanmerking komt voor een TR-traject, vindt

eerst een startgesprek plaats tussen trajectbegeleider en gedetineerde. Een gedetineerde kan in dit gesprek aangeven of hij aan een TR-traject wil deelnemen. In 2010 waren er 121 startgesprekken, in 2009 173. Na het startgesprek volgt een adviesgesprek. Als een gedetineerde een erg lang strafrestant heeft, wordt er nog geen adviesgesprek ingepland. In 2010 is er met 87 gedetineerden een adviesgesprek gehouden. In 2009 waren dit er 124.

Het kan voorkomen dat een gedetineerde na aanvankelijke weigering uiteindelijk toch wil participeren in een TR-traject. Dergelijke spijttop-tanten kunnen door middel van het sturen van een motivatiebrief alsnog aan een TR-traject deelnemen. De trajectbegeleider maakt daarna duidelijk hoe en wanneer ze kunnen instromen.

Vervolgens wordt een RiSc afgenomen en een TR-plan opgesteld. Tussen het duale moment en de goedkeuring van het TR-plan door het hoofd TR mag maximaal 40 dagen zitten. Deze termijn wordt zelden gehaald, mede doordat het lang duurt voordat de reclasseringsorganisaties input leveren voor het TR-plan. Of iedereen die een adviesaanvraag heeft gehad ook een TR-plan heeft, is niet bekend bij de trajectbegeleiders.

In de inrichting wordt de Cova, Cova+, Leefstijltraining, solo-Cova, Budgettering en Individuele leefstijltraining aangeboden. Ook kan een trajectbegeleider ervoor kiezen een gedetineerde bij onderwijs aan te dragen, als deze bijvoorbeeld te laag geletterd is om een Cova-training te volgen.

Momenteel zijn er 55 gedetineerden actief in een TR-traject, waarvan er 18 op het moment van de inspectie een training volgden. Een aantal van de gedetineerden met een TR-traject, had hun training(en) al afgerond.

Trajectbegeleiders nemen de begeleiding wat betreft het detentie- en reïntegratieplan, verlofaanvragen en voorwaardelijke invrijheidstelling van een gedetineerde van het BSD over als de gedetineerde TR-kandidaat is. De trajectbegeleider heeft hierover contact met bijvoorbeeld de MMD, maar merkt op dat de informatievoorziening naar trajectbegeleiders momenteel nog een probleem is. De verlofaanvraag en de administratie blijft in handen van het BSD.

Binnenkort worden medewerkers TR, mmd'ers en het BSD samengevoegd tot één afdeling met een hoofd gedetineerdzaken. De verwachting van de geïnterviewde mmd'er, bsd'er en trajectbegeleiders is dat de samenwerking tussen hen dan soepeler zal gaan lopen.

Het TR-beleid dat gevolgd wordt, is volgens het (landelijk) handboek uit 2007. Er is geen specifiek lokaal beleid. Vanuit de regionale werking van TR was dit ook niet de bedoeling.

Reïntegratie

Uitvoering

Beleid

Check

Oordeel

Evenals in veel andere inrichtingen, voldoet de uitvoering van TR binnen PI Leeuwarden beperkt. De trajectbegeleiders benaderen niet alle gedetineerden die een TR-plan zouden moeten krijgen en de termijn waarbinnen trajectbegeleiders het TR-plan op dienen te stellen, wordt zelden gehaald. Verder is de communicatie tussen TR, MMD en BSD een punt dat verbetering behoeft. Wel is er een behoorlijk aantal gedragsinterventies en zijn de TR-activiteiten gestructureerd georganiseerd.

Het beleid voldoet overwegend. Vanuit de oorspronkelijk regionale insteek van TR is het te begrijpen dat er geen lokaal beleid is, maar nu TR binnen de inrichting wordt georganiseerd, is het wenselijk dat dit wel wordt gemaakt.

De check op reïntegratieactiviteiten voldoet overwegend. Het is bij de trajectbegeleider niet bekend of iedereen die een adviesaanvraag heeft gehad ook een TR-plan heeft.

Aanbeveling

Bied ook gedetineerden met een straf korter dan vier maanden maar waarbij aansluitend een voorwaardelijke straf is opgelegd, een TR-traject aan.

6.3 Conclusie

De ISt was in 2006 kritisch over de reïntegratieactiviteiten in PI Leeuwarden. De voorbereiding op de terugkeer in de maatschappij heeft zich sindsdien beduidend ontwikkeld. Wel heeft de ISt een gevarieerd beeld gekregen van de huidige maatschappelijke reïntegratie van gedetineerden in PI Leeuwarden. Hoewel TR nog niet aan alle gedetineerden wordt aangeboden die hiervoor in aanmerking komen, zijn er voldoende gedragsinterventies aanwezig en lijken de TR-activiteiten gestructureerd georganiseerd te zijn. De mmd'ers stoppen duidelijk veel energie in het organiseren van de nazorg voor gedetineerden, maar met coördinatie op het geheel van reïntegratieactiviteiten door BSD, MMD en TR is hier nog winst te behalen.

7 Organisatieaspecten

Van de organisatieaspecten beziet de ISt die aspecten die direct invloed hebben op de kwaliteit van het primaire detentieproces. Dit hoofdstuk gaat in op vier organisatieaspecten. Ook in dit hoofdstuk opent elke paragraaf met een standaardtekst die kort de maatstaf beschrijft die de Inspectie hanteert. Daarna volgen haar bevindingen, oordeel en eventuele verbetervoorstellen in de vorm van aanbevelingen. Het hoofdstuk sluit af met een conclusie over de drie organisatieaspecten personeelsmanagement, communicatie, integriteit en evaluatie.

7.1 Personeelsmanagement

criterium

(Internationale) regelgeving stelt eisen aan het management en personeel van inrichtingen. Zo moet het personeel doordrongen zijn van de doelstelling van het gevangeniswezen en dient het management leiding te geven aan de processen die leiden tot het behalen van die doelstellingen. Ook moet inrichtingspersoneel zorgvuldig worden geselecteerd met nadruk op integriteit, menselijkheid, professionaliteit en geschiktheid voor het complexe werk. Verder moeten vaardigheden die relevant zijn voor het werk kunnen worden onderhouden en verbeterd door aanvullende opleidingen.⁹

De sectordirectie gevangeniswezen volgt per inrichting de gang van zaken door middel van de jaarlijkse opgave van prestatie-indicatoren die onderdeel uitmaakt van de planning-en-controlcyclus. Prestatie-indicatoren zijn ondermeer de veiligheid en het welbevinden van het personeel, het arbeidsverzuim, de mate waarin functioneringsgesprekken worden gevoerd en een Checklist borging competentie management. Ook kijkt de ISt naar de verzuimcijfers en de mate van (externe) mobiliteit waarvoor een streefpercentage van 5 procent wordt gehanteerd.

Bevindingen

Een auditverslag over de bejegening in de PI Leeuwarden (juli 2010) was nog negatief over de ontwikkeling van personeel. Nu geven zowel leidinggevendenden als medewerkers aan dat de inrichting voldoende mogelijkheden biedt aan personeel om zich in professionele zin (verder) te ontwikkelen. De inrichting organiseert zelf opleidingen op gebied van bedrijfshulpverlening (BHV). Daarnaast is er een rapportageopleiding geweest en hebben de meeste (executieve) medewerkers inmiddels de training Motiverend Bejegenen gevolgd. Eenmaal per twee jaar heeft iedere medewerker met zijn leidinggevende een gesprek over

⁹ Bron: European prison rules hoofdstuk V, standard minimum rules artikel 47 en verder.

zijn persoonlijk ontwikkelingsplan (POP).

Het arbeidsverzuim is met 7,23% lager dan de DJI-norm van 7,5%, maar hoger dan het streefcijfer van 6,5% dat de inrichting zelf hanteert.

Beleid om kort verzuim terug te dringen houdt onder meer in dat bij drie maal kort verzuim er een gesprek tussen leidinggevende en medewerker plaatsvindt. Dit contact heeft niet direct tot doel het (kort) verzuim daarmee terug te dringen, maar meer om het gesprek over verzuim aan te gaan.

Op het gebied van coachend leiderschap is de constatering dat er wel coaching plaatsvindt, dat dit veelal op informele wijze is en dat het niet is gestructureerd in regelmatige één op één gesprekken. Dit geldt zowel voor coaching door directie van middenkader, als door het middenkader van de (executieve) medewerkers. Coaching is gekoppeld aan Motiverend Bejegenen. Alle leidinggevendenden volgen of hebben een opleiding coach motiverend bejegenen gevolgd. De coach speelt zijn rol in de teamoverleggen als het gaat om de bejegening en de rol van coach is onderwerp van de functioneringsgesprekken. Overigens bestaat de mogelijkheid om als maatwerk een individuele coach in te schakelen voor de begeleiding van een medewerker.

Uit het jaarverslag van 2010 komt naar voren dat de formatie van de inrichting volledig bezet is. Desondanks wordt door (met name executief) personeel aangegeven dat de bezetting krap is en de werkdruk geregeld als hoog wordt ervaren. De indruk bestaat dat dit wordt veroorzaakt door de wijze van plannen en roosteren zoals voorgeschreven in de roostermethodiek volgens Optimale Personeelsinzet (OPI). Het optimaliseren van de personeelsinzet veroorzaakt dat de processen geen enkele verstoring meer verdragen. Mogelijk brengt de invoering van het nieuwe dagprogramma per april 2011 wat meer ruimte. Een ander aandachtspunt in de bezetting is die van de huidige afdeling BSD; de werkdruk wordt op deze afdeling als hoog ervaren. Het geplande samenbrengen van de afdelingen BSD, MMD en TR –zowel organisatorisch als ook fysiek- biedt wellicht mogelijkheden om de ervaren werkdruk te verminderen.

Het percentage gevoerde functioneringsgesprekken ligt op 90%. Een percentage van 100 wordt niet gehaald doordat medewerkers die in formele zin werkzaam zijn bij PI Leeuwarden, feitelijk elders zijn ingezet. Na het ISt-bericht van 2009 hebben alle medewerkers een zogenoemde 0-meting gehad; vorig jaar heeft dat via het reguliere functioneringsgesprek een vervolg gekregen in een 1-meting. Er is zeker iets ten goede veranderd zeggen de executieven en zo nemen de leidinggevendenden dat ook waar.

Personeel

Uitvoering

Beleid

Check

Oordeel

De uitvoering van PI Leeuwarden op het criterium personeelsmanagement voldoet. Met opleidingen werkt de inrichting aan de ontwikkeling van het personeel. Er is gericht aandacht voor arbeidsverzuim. Het coachend leidinggeven krijgt onder meer vorm aan de hand van motiverende bejegening.

Het beleid ten aanzien van personeelsmanagement voldoet aan de relevante normen en verwachtingen; de bezetting is overeenkomstig de afgesproken formatie en POP- en functioneringsgesprekken worden regelmatig gevoerd en geregistreerd. Een aandachtspunt ten aanzien van de personeelsinzet is de door medewerkers ervaren werkdruk (mede als gevolg van andere manier van plannen en roosteren).

De check op de uitvoering voldoet overwegend en kan op enkele aspecten van personeelsmanagement nog worden verbeterd, bijvoorbeeld als het gaat om het sturen op opleidingen en de ontwikkeling van coachend leidinggeven met meer structurele plaats in het personeelsmanagement.

7.2 Communicatie

Criterium

De European Prison Rules refereren in artikel 87 lid 1 aan de beschikbaarheid van een optimale communicatiestructuur binnen de inrichting. Naast een beoordeling hiervan is de IS van mening dat een inrichting voor relevante maatschappelijke partners een actief PR-beleid dient te voeren.

Bevindingen

PI Leeuwarden heeft in 2010 actief gestuurd op positieve beeldvorming in de lokale media met verschillende artikelen in de regionale krant en regionale radio- en televisieaandacht voor de nationale open dag van DJI.

Uit de diverse interviews komt naar voren dat medewerkers over het algemeen vinden dat zij goed en volledig geïnformeerd worden over ontwikkelingen in de inrichting. Ook ervaren de medewerkers de open, duidelijke en toegankelijke manier van communiceren als positief. Voor het teamoverleg en het multidisciplinair overleg (MDO) wordt 50% van de teamleden ingeroosterd. Niettemin lukt het bij de teamvergaderingen niet altijd om de gewenste 50% van de teamleden aanwezig te hebben. Er wordt wel in alle gevallen verslag opgemaakt van het teamoverleg zodat collega's die niet aanwezig konden zijn, ook op die manier geïnformeerd worden. Uit de verslaglegging komt naar voren

dat teamoverleggen niet in alle gevallen om de veertien dagen plaatsvinden. Het teamoverleg kent een vaste agenda waarbij wordt begonnen met punten of besluiten voortkomend uit het middenkaderoverleg (MKO). Andere vaste agendapunten zijn motiverende bejegening –waar het doel is een casus met elkaar te bespreken- en penitentiaire scherpste. Het MDO is het overleg waarin gedetineerden worden besproken. Het MDO vindt plaats per afdeling. Uit verslaglegging komt naar voren dat de frequentie die geldt voor dit overleg (eens per 14 dagen) niet door alle afdelingen is gerealiseerd. Indien mogelijk neemt de mentor van een te bespreken gedetineerde deel aan dit overleg. Het MDO is in opzet gericht op de voortgang van de uitvoering van het detentie- en reïntegratieplan van de gedetineerde. Het MDO is in ontwikkeling en richt zich met name nog op de detentie van de gedetineerde en minder op de reïntegratie.

Aan de hand van een communicatieplan heeft PI Leeuwarden haar communicatie- en overlegstructuur, zowel verticaal als horizontaal, vastgelegd in termen van status en doel van de overlegvorm, de frequentie en deelnemers.

Aan de hand van een quick scan houdt de directie de tevredenheid over de communicatie in de peiling. In vergelijking met de resultaten van 2007 zijn de resultaten in 2010 opvallend positiever voor met name de piw'ers en hun leidinggevendenden. De informatie-uitwisseling rond een gedetineerde verloopt ook steeds beter, gedragsrapportages zijn ook verbeterd: uitgebreider en meer objectief geformuleerd. Wanneer een rapportage toch onvolledig of van onvoldoende niveau blijkt, wordt dit teruggekoppeld aan het afdelingshoofd.

Communicatie

Uitvoering

Beleid

Check

Oordeel

Op het criterium communicatie voldoet de uitvoering van de inrichting overwegend. Een aantal overlegvormen is nog niet conform de gemaakte afspraken. Het teamoverleg vindt niet op alle afdelingen altijd plaats, en ook kan aan de norm van 50% aanwezigheid vaak niet worden voldaan. Ook het MDO blijft qua frequentie op sommige afdelingen achter op wat is voorgenomen. De informatievoorziening is over het algemeen op orde en de medewerkers zijn tevreden over de communicatie binnen de inrichting en de manier waarop wordt gecommuniceerd.

Het beleid voldoet aan relevante normen en verwachtingen. Er is een vastgelegde volledige communicatie- en overlegstructuur.

De borging voldoet overwegend. De communicatie-tevredenheid wordt gepeild. Waar het gaat om het MDO waarin gedetineerden worden

besproken, acht de Inspectie van belang dat wordt toegezien op een volledige en gecoördineerde bespreking van de detentie- en reïntegratieplannen.

Aanbevelingen

- Stuur op het daadwerkelijk doorgang vinden van zowel de teamoverleggen als de MDO-en.
- Onderzoek mogelijkheden om deelname aan de teamoverleggen voor (minimaal) 50% van de teamleden mogelijk te maken.
- Zie toe op de volledige effectiviteit van de nieuwe overlegvormen als het MDO.

7.3 Integriteit

criterium

Behalve het gegeven dat artikel 77 van de European Prison Rules het belang van integriteit benoemt, is er geen sprake van algemeen geldende regelgeving voor integriteit. Wel is integriteit een regelmatig terugkerend speerpunt in de planning-en-controlcyclus van de sector Gevangeniswezen. De Ist verwacht integer handelen van iedere medewerker die betrokken is bij de vormgeving van detentie in het belang van de medewerkers zelf, de gedetineerden en de organisatie.

Bevindingen

Naar aanleiding van de eerdere inspecties van de Ist zijn integriteit en elkaar aanspreken boven aan de agenda van de inrichting geplaatst en vormden een belangrijk onderdeel van het ingezette veranderingstraject 'De Nieuwe Marwei'. De Nieuwe Marwei was een vast agendapunt in het teamoverleg. Integriteit is nu geen vast agendapunt in de teamvergaderingen, wel komt het aan de orde in de Team Ontwikkel Plannen (TOP). Onlangs is het gedragsprotocol DJI aan medewerkers uitgereikt. De inrichting beschikt over een contactpersoon integriteit. Uit de interviews komt naar voren dat de meeste medewerkers hiervan op de hoogte zijn en weten wie de contactpersoon is. Wanneer sprake is van een (integriteits)incident wordt dit vaak wel gemeld, bijvoorbeeld via Intranet, maar nog niet in de vorm dat er lering kan worden getrokken uit de betreffende casus.

De inrichting hanteert het door DJI vastgestelde gedragsprotocol en beschikt niet over zelf geformuleerd integriteitsbeleid. De inrichting wil in 2011 aan de hand van de "Gulden regels" komen tot gemeenschappelijke normen en waarden.

Voor een toets op het integriteitsbeleid is het te vroeg omdat de

“Gulden regels” nog moeten leiden tot het formuleren van gewenst, ongewenst en ontoelaatbaar gedrag.

Integriteit

Uitvoering

Beleid

Check

Oordeel

Op het criterium integriteit voldoet de uitvoering van PI Leeuwarden overwegend. Integriteit was speerpunt in het verandertraject De Nieuwe Marwei. Integriteitsincidenten komen zelden voor. Als er wel sprake is van een integriteitsincident, dan is daar inrichtingsbreed aandacht voor. Integriteit is geen vast bepreekpunt meer in de teamoverleggen. Het integriteitsbeleid van PI Leeuwarden voldoet overwegend. De inrichting heeft geen eigen, specifiek, integriteitsbeleid geformuleerd. Aan de medewerkers is het gedragsprotocol DJI bekend gemaakt. De check op de uitvoering voldoet beperkt. Deze kan nog niet plaatsvinden. De operationalisatie van het beleid is voorzien in 2011.

Aanbeveling

Maak (discussie over) integriteit en incidenten op dat gebied een vast agendapunt in het teamoverleg, bijvoorbeeld met een frequentie van viermaal per jaar.

7.4 Evaluatie

Om een goede kwaliteit van de uitvoering van primaire processen te waarborgen is het van essentieel belang om de uitvoeringspraktijk periodiek te evalueren op actualiteit en effectiviteit en vervolgens het beleid en/of de uitvoering naar aanleiding daarvan bij te stellen. Naast het gebruikelijke gedetineerdensurvey, het medewerkerstevredenheidsonderzoek (BASAM) en de RI&E's, heeft PI Leeuwarden de afgelopen jaren een aantal processen aan een vorm van een audit laten onderwerpen: de bevolkingsadministratie, het bezoek, de sfeer op de verblijfsafdelingen, de psychomedische zorg, de strafcellen, de bejegening, de beveiliging en de communicatie. De vele audits hebben mede als achtergrond dat PI Leeuwarden zichtbaar wil maken in hoeverre ze vooruitgang boekt op een aantal processen. Niet alle processen zijn recentelijk aan een evaluatie onderworpen. Er is wel een audit- en evaluatiekalender met een planning van periodieke evaluaties.

7.5 Conclusie

Het inspectiebericht uit 2009 over het vervolgonderzoek in oktober 2008 in PI De Marwei kenschetste de organisatieaspecten personeelsmanagement, communicatie en integriteit als volgt. Training en opleiding zijn vooral ingezet op het functioneren van teams en te weinig op het individuele functioneren. Het MDO (voorheen gedeteneerdenberaad) ontbeert nog een multidisciplinair karakter. Het elkaar niet aanspreken is een ernstig obstakel voor de ontwikkeling van een integere en professionele cultuur.

Op basis van de doorlichting in maart 2011, bijna tweeënhalf jaar later, concludeert de ISt dat PI Leeuwarden op de criteria personeelsmanagement, communicatie en integriteit overwegend voldoet aan de normen en verwachtingen. Met opleidingen werkt de inrichting ook aan de individuele ontwikkeling van het personeel. De communicatie wordt algemeen ervaren als positief, open en duidelijk. Het MDO heeft nu daadwerkelijk een multidisciplinaire samenstelling. Integriteit en elkaar aanspreken vormden een speerpunt in het verandertraject De Nieuwe Marwei.

Er zijn ook verbeterpunten. Coaching kan een meer structurele plaats krijgen in de personeelsontwikkeling en het MDO zal zich moeten richten op de volledigheid van de detentie- en reïntegratieplannen. De aandacht voor integriteit dient voortgezet te worden door het periodiek terug te laten komen op de agenda van teamoverleggen. Het beleid van de “Gulden regels” moet nog tot uiting komen in gemeenschappelijke normen en waarden.

8

Slotbeschouwing

PI Leeuwarden is in de huidige organisatiestructuur van het gevangeniswezen een zelfstandige vestiging. PI Leeuwarden vormde voorheen onder de naam PI De Marwei met PI Grittenborgh het cluster PI Noord.

De ISt heeft PI Leeuwarden eerder in augustus 2006 doorgelicht. Daarop volgde een vervolgonderzoek in oktober 2008. Het inspectiebericht over het vervolgonderzoek heeft de toenmalige staatssecretaris van Justitie aangeboden aan de TK met de aankondiging van een verandertraject voor de inrichting. In dat inspectiebericht concludeert de ISt dat de pogingen om veranderingen te bewerkstelligen in de houding van waaruit de medewerkers hun werk doen, in hoe ze met elkaar en met de gedetineerden omgaan, samenwerken en communiceren nog onvoldoende resultaat hebben gehad. De samenwerking met partnerorganisaties functioneert nog onvoldoende. Het opleidingsbeleid heeft nog onvoldoende vruchten afgeworpen en de interne overleg- en samenwerkingsstructuren functioneren nog onvoldoende.

Nu in 2011 terugkijkend vanuit PI Leeuwarden blijkt dat veel problematiek die het landelijke programma Modernisering Gevangeniswezen (MGW) zijn urgentie gaf, samenkwam in het beeld dat de ISt nog kreeg van PI De Marwei in 2008 en ook eerder in 2006. PI Leeuwarden heeft die urgentie gevoeld en heeft MGW zichtbaar aangegrepen om tot verbetering te komen. Afgemeten aan de vooruitgang op de verschillende criteria van de aspecten de rechtspositie van gedetineerden, de omgang met gedetineerden, de interne veiligheid, de maatschappijbeveiliging, de maatschappelijke reïntegratie en op de criteria organisatieaspecten is het verandertraject op vele punten succesvol gebleken.

De ISt constateert dat PI Leeuwarden op het aspect van rechtspositie van gedetineerden veelal voldoet aan de relevante normen en verwachtingen. PI Leeuwarden laat op de criteria toegang tot zorg, disciplinaire straffen en maatregelen en klachtafhandeling eenzelfde goed niveau van uitvoering zien als in de doorlichting in augustus 2006. Een vertaling van de actuele huisregels is nu beschikbaar. Met het nieuwe dagprogramma per 4 april 2011 werkt de inrichting met een dagprogramma in overeenstemming met de geldende normen.

In vergelijking met het vervolgonderzoek in 2008 heeft PI Leeuwarden aanzienlijke vooruitgang geboekt op het aspect omgang met gedetineerden. Het mentoraat is effectief operationeel. Zowel de praktijk van het screenen, als de wijze waarop medewerkers met gedetineerden omgaan en rapporteren is goed in orde.

PI Leeuwarden heeft de gerichtheid op interne veiligheid zoals de Ist die in 2006 al aantrof, vast weten te houden. De gedetineerden voelen zich veilig in PI Leeuwarden en zij zijn tevreden over de alertheid van het personeel. Incidenten worden nu wel geregistreerd en geanalyseerd. De inrichting heeft een geoefende bedrijfshulpverleningsorganisatie (BHV) en een bedrijfsnoodplan, inclusief heldere en geoefende procedures voor de inzet van externe hulpverleningsdiensten.

Net als in 2006 komt de Ist nu overwegend tot een positief oordeel op het aspect maatschappijbeveiliging. De voorzieningen en procedures op het terrein van de veiligheid en de beveiliging krijgen voldoende aandacht, zijn van goede kwaliteit en worden goed onderhouden. Zowel de statische als dynamische beveiligingsaspecten voldoen grotendeels. Het toekennen van v.i.-adviezen gebeurt tijdig en is goed onderbouwd.

De Ist was in 2006 kritisch over de reïntegratieactiviteiten in PI Leeuwarden. De voorbereiding op de terugkeer in de maatschappij heeft zich sindsdien beduidend ontwikkeld. Er zijn voldoende gedragsinterventies aanwezig en de TR-activiteiten vinden gestructureerd plaats.

In 2008 constateerde de Ist dat de training en opleiding van het personeel vooral werden ingezet op het functioneren van teams en te weinig op het individuele functioneren. Het MDO (voorheen gedetineerdenberaad) ontbeerde nog een multidisciplinair karakter en het elkaar niet aanspreken vormde een ernstig obstakel voor de ontwikkeling van een integere en professionele cultuur. Nu bijna tweeënhalve jaar later ziet de Ist dat PI Leeuwarden met opleidingen ook werkt aan de individuele ontwikkeling van het personeel. De communicatie is positief en open. Het MDO heeft nu daadwerkelijk een multidisciplinaire samenstelling.

Ook ziet de Ist nog een aantal verbeterpunten. Door monitoring van de uitvoering van activiteiten kan PI Leeuwarden de toereikendheid van de uitvoering van het activiteitenprogramma toetsen.

Met een nog in te voeren steekproefsgewijze urinecontroles kan de inrichting de resultaten toetsen van haar drugsontmoedigingsmaatregelen.

Ten opzichte van 2006 is de kwaliteit van het MDO verbeterd als het gaat om de behandeling van verlofaanvragen. De start van de verlofaanvraag verdient wel verbetering. De stappen die vóór de MDO-bespreking van

de verlofaanvraag plaatsvinden zijn nog niet helder.

De aanstaande verhuizing van alle medewerkers gedetineerdzaken naar het hart van de inrichting tussen de verblijfsafdelingen biedt perspectief op meer coördinatie op de reïntegratieactiviteiten voor de gedetineerde door BSD, MMD en TR. TR wordt nog niet aan de volledige doelgroep aangeboden. Het nieuwe hoofd gedetineerdzaken zal de check op de uitvoering van het werk van de MMD en het BSD ter hand moeten nemen en het MDO zal zich moeten richten op de volledigheid van de detentie- en reïntegratieplannen.

De aandacht voor integriteit dient voortgezet te worden door het periodiek terug te laten komen op de agenda van teamoverleggen. Het beleid van de “Gulden regels” moet nog tot uiting komen in gemeenschappelijke normen en waarden.

PI Leeuwarden maakt met audits op velerlei processen haar vooruitgang zichtbaar. Aan de hand van de audit- en evaluatiekalender kan PI Leeuwarden zich bewust blijven van haar koers en haar vooruitgang te bestendigen.

Bijlage 1

Oordeel

Legenda oordeel

- Voldoet niet aan de relevante normen en verwachtingen
- Voldoet in beperkte mate aan de relevante normen en verwachtingen
- Voldoet overwegend maar niet volledig aan de relevante normen en verwachtingen
- Voldoet aan de relevante normen en verwachtingen
- Strekt tot voorbeeld voor andere inrichtingen

	Uitvoering	Beleid	Check
Rechtspositie gedetineerden			
Insluiting			
Introductie			
Activiteiten			
Accommodatie			
Voeding			
Contact			
Toegang zorg			
Discipline			
Beklag			
Omgang met gedetineerden			
Screening			
Bejegening			
Rapportage			
Interne veiligheid			
Calamiteiten			
Agressiebeheersing			
Drugsontmoediging			
Maatschappijbeveiliging			
Beveiliging			
Toekenning verlof			
VI			
Maatschappelijke reïntegratie			
Nazorg			
Reïntegratie			
Organisatieaspecten			
Personeel			
Communicatie			
Integriteit			

Bijlage 2

Aanbevelingen

De ISt beveelt PI Leeuwarden het volgende aan:

1. Voorzie zoveel mogelijk in het aanbieden van alternatieve activiteiten wanneer een activiteit uitvalt of organiseer eventueel een compenserende activiteit op een later moment.
2. Hanteer een methode of systeem waarmee de planning en realisatie van (onderdelen van) het activiteitenprogramma gevolgd kan worden en onderneem actie op basis van de bevindingen hieruit.
3. Voorzie de douchegelegenheid bij de sportzalen van enige privacyafscherming.
4. Draag zorg voor aanwezigheid van één of meer dagbladen op de afdeling.
5. Leg op termijn een lokaal gedragen visie op bejegening op schrift vast.
6. Breng overzicht in de systematiek van gedetineerdendossiers.
7. Toets de effectiviteit van het drugsontmoedigingsbeleid aan de hand van de resultaten van steekproefsgewijze urinecontroles.
8. Tel bij het verlaten van de luchtplaats het aantal gedetineerden.
9. Leg een eenduidige werkwijze vast die regelt dat voor alle gedetineerden die in aanmerking komen voor algemeen verlof, tijdig een verlofschema wordt opgesteld.
10. Leg de verschillende processen met betrekking tot gedetineerdenzaken naast elkaar en bezie hoe tot optimale samenwerking te komen.
11. Bied ook gedetineerden met een straf korter dan vier maanden maar waarbij aansluitend een voorwaardelijke straf is opgelegd, een TR-traject aan.
12. Stuur op het daadwerkelijk doorgang vinden van zowel de teamoverleggen als de MDO-en.
13. Onderzoek mogelijkheden om deelname aan de teamoverleggen voor (minimaal) 50% van de teamleden mogelijk te maken.
14. Zie toe op de volledige effectiviteit van de nieuwe overlegvormen als het MDO.
15. Maak (discussie over) integriteit en incidenten op dat gebied een vast agendapunt in het teamoverleg, bijvoorbeeld met een frequentie van viermaal per jaar.

Bijlage 3

Afkortingen

bad	binnenkomst afdeling delinquenten
BASAM	basisvragenlijst Amsterdam
bewa	complexbeveiliging
BHV	bedrijfshulpverlening
bsd	bureau selectie en detentiebegeleiding
bva	bevolkingsadministratie
BZA	bijzondere zorg afdeling
BZT	Bezoek zonder toezicht
cvt	commissie van toezicht
DJI	Dienst Justitiële Inrichtingen
EBI	extra beveiligde inrichting
EPR	European prison rules
ESA	externe security audit
ESF	Europees sociaal fonds
gedeco	gedetineerdencommissie
GGZ	Geestelijke Gezondheidszorg
hvb	huis van bewaring
IBT	Intern bijstands team
ISt	Inspectie voor de Sanctietoepassing
md	medische dienst
MDO	Multidisciplinair overleg
mmd'er	medewerker maatschappelijke dienstverlening
mpc	meerpersoonscelgebruik
OR	ondernemingsraad
Pbw	penitentiaire beginselenwet
pi	penitentiaire inrichting
piw'er	penitentiair inrichtingswerker
PMO	psycho medisch overleg
PPO	praktisch penitentiair optreden
Pva	plan van aanpak
pve	programma van eisen
RI&E	risico inventarisatie en -evaluatie
ROC	regionaal opleidingscentrum
RSJ	Raad voor strafrechtstoepassing en jeugdbescherming
SDGW	sectordirecteur gevangeniswezen
TR	terugdr ingen recidive
uc	urinecontrole
VCA	veiligheidscertificaat aannemers
vi	voorwaardelijke invrijheidstelling
VMZ	verantwoorde medische zorg
ZBBI	zeer beperkt beveiligde inrichting

Bijlage 4

Bronnen

Audit plaatsing (en verblijf) straf- en afzonderingscel incl. inbreng medische dienst, november 2010.
Bedrijfsnoodplan, PI Leeuwarden, 30 januari 2011.
Bedrijfsnoodplan, PI Leeuwarden, 30 januari 2011.
Bejegening in de PI Leeuwarden, auditverslag, juli 2010.
Bestemmingsbeschikking PI Leeuwarden, 26 oktober 2010.
Capaciteitsoverzicht, december 2010.
Dagprogramma's.
De Marwei: Trost in de branding!, Ton Golstein, Jan Roelof van der Spoel, en Arthur Geven, 2009
Dienstinstructies PI Leeuwarden.
Disciplinair beleid van PI Leeuwarden, 1 januari 2009.
Eindrapportage audit zorg medische dienst PI Leeuwarden, september 2010.
Huisregels, PI Leeuwarden, 1 juli 2010.
Jaarplan 2011, PI Leeuwarden, oktober 2010.
Jaarverslag 2010, PI Leeuwarden.
Meldingen bijzondere voorvallen 2010.
Onderzoek brandveiligheid bij justitiële inrichtingen 2010 PI Leeuwarden, VROM-inspectie, ISt, IOOV en Arbeidsinspectie, januari 2011.
PI Noord locatie De Marwei, Bericht, Vervolgonderzoek, januari 2009.
Plan van aanpak audit strafcelverzorging, januari 2011.
Quick Scan De Marwei 2010.
Quick Scan PMZ, TNO Management Consultants, 10 september 2010.
Risico Inventarisatie en -evaluatie Arbo Unie, 5 juni 2008
Toets Plan van aanpak RI&E, Arbo Unie 22 oktober 2010.
Toetsing deel-RI&E BHV, Arbo Unie, 22 oktober 2011.
Visie op interne veiligheid PI Leeuwarden, januari 2010.
Voortgangsrapportage ESA PI Leeuwarden, 26 april 2010.
Werkwijze EZV PI Leeuwarden, 12 januari 2011.

Bijlage 5

Inspectieprogramma

Dag 1, dinsdag 15 maart 2011

Programma		
9.00-9.30 uur	Aankomst Kennismaking met contactpersoon, installatie van werkkamer, introductie bij het MT, toelichting van het programma en de werkwijze	
9.30-11.30 uur	Rondgang door en schouw van de inrichting met hoofd veiligheid: bad, cp/entree, bezoek, leefafdeling, luchtplaats, sportzaal, bibliotheek, opleiding, iso, zorg	
11.45-12.45 uur	Interview directie	
12.45-13.30 uur	Lunch in werkkamer	
13.30-15.30 uur	Interview gedetineerden minimaal 4 en maximaal 6 gelijk verdeeld over hvb (unit B, C) en gevangenis (unit A, D); bij voorkeur niet uitsluitend reinigers en/of gedeco-leden	Parallel vanaf 13.30 uur Schouw activiteit bezoek en luchten Bezoek BAD en BVA Interview hoofd facilitaire zaken inclusief check voeding en winkel
15.45-17.00 uur	Interview Gedetineerdenzaken, medewerkers BSD en MMD	

Dag 2, woensdag 16 maart 2011

Programma		
9.00-11.00 uur	Interview executief personeel (maximaal 7 vertegenwoordigers van verschillende afdelingen uit de functiegroep beveiliging, piw, indien mogelijk inclusief een vertegenwoordiger van de medezeggenschap)	Parallel 9.00 uur Interview TR-medewerkers
11.15-12.15 uur	Interview zorgstaf (onder wie hoofd Zorg, arts, verpleegkundige, psycholoog, psychiater)	10.15 uur Bezoek stiltecentrum met interview geestelijke verzorging
12.30-13.30 uur	Lunch in werkkamer	
13.30-15.30 uur	Interview afdelingshoofden leefafdelingen	13.30 uur Bezoek BSD met inzage dossier Bezoek arbeidsactiviteit (vanaf 14.30 uur) met interview hoofd en medewerkers arbeid
15.45-17.00 uur	Interview hoofd beveiliging, teamleider beveiliging, BHV-coördinator en preventie-medewerker. Check incidentregistratie veiligheid inclusief UC's en celinspecties	

Dag 3, donderdag 17 maart 2011

Programma		
9.00-10.15 uur	Bezoek bibliotheek, onderwijs, sport met interview BOS-medewerkers Wordt begeleid door Jan Frima (afdelingshoofd E-vleugel en portefeuille onderwijs en bibliotheek).	Parallel 9.00 uur Bezoek leefafdelingen hvb werkoverleg gevangenis EZV (E)
10.15-11.45 uur	Inzage dossiers	
12.00-13.00 uur	Lunch in werkkamer met interview commissie van toezicht	
13.00-15.00 uur	Vorbereiding terugmelding eerste bevindingen	
15.00 uur	Eerste terugmelding aan directie	

Bijlage 6

Geografische ligging

Missie ISt

“De ISt ziet toe op de sanctietoepassing met het oog op zichtbare verbetering van de effectiviteit en kwaliteit van de sanctietoepassing.

De ISt adviseert de minister van Justitie ten behoeve van borging van behoorlijke sanctietoepassing.

De ISt is hierbij onafhankelijk in haar oordeel, transparant in haar werkwijze en professioneel in haar kennis, vaardigheid en houding.”

Dit is een uitgave van:
Inspectie voor de Sanctietoepassing
Kalvermarkt 53 | 2511 CB Den Haag
Postbus 20301 | 2500 EH Den Haag
www.ist.nl

Mei 2011 | Publicatie-nr. J-8872